

بـرنامـهٔ درسی
(بازنگری شده)

مقطع کارشناسی ارشد
مطالعات معماری ایران

فصل اول

پیشینه و ضرورت بازنگری

بسم الله الرحمن الرحيم

توجه به تجربه‌های بومی در معماری و شهرسازی ایران زمین از لازمه‌های احیای فرهنگ معماری و شهرسازی دینی و بومی در ایران است. متأسفانه دانش کنونی ما درباره معماری و شهرسازی در ایران چندان نیست که بتوان از آن درسی برای امروز گرفت. بهره‌مندی از تجربه‌های معماری بومی و تاریخی ایران در معماری امروز منوط به مطالعه دقیق و عمیق و تحلیلی معماری بومی و تاریخی ایران است.

در روزگار جدید، مردم ما بخش‌هایی از حافظه فرهنگی خود را از دست داده‌اند و در برابر فرهنگ‌های مؤثر بیگانه، به تعبیری «بی‌هویت» شده‌اند. از مهم‌ترین راه‌های احیای این حافظه، شناساندن جنبه‌هایی از آن است که به کار ساختن محیط می‌آمده است: توانایی‌ها و فنون و سلیقه‌ها و امکانات و آثار معماری و شهر. با آنکه بسیاری از آثار معماری و شهرسازی ایرانیان در طی قرون از میان رفته و آنچه از آن هزاران اثر به دست ما رسیده به نسبت آنها اندک است، این اندک آثار خود بی‌شمار است. نیازها و احوال زمانه و غفلت‌ها و دست آدمیان و طبیعت موجب می‌شود هرروزه بسیاری از این آثار، که یگانه وسایط ما برای درک معماری و شهرسازی بومی و تاریخی ایران است، از میان برود. باید این آثار را ثبت و ضبط کرد و شناخت و فهمید. پیدا است که باید مطالعه و فهم این آثار با سرعتی بیش از سرعت تخریب آنها پیش برود. این نیز از ضرورت مطالعه دقیق و عمیق و تحلیلی معماری بومی و تاریخی ایران حکایت می‌کند.

در طی نود سال اخیر، یعنی از زمانی که با اوج گرفتن نابودی میراث معماری، برخی از ایرانیان کمابیش به حفظ و شناسایی آثار معماری خود توجه کردند، کارهای بسیاری در مطالعه معماری بومی و تاریخی ایران انجام گرفته است. با این حال، این کارها انضباط علمی شایسته‌ای نداشته و نتوانسته است در قالب رشته‌ای دانشگاهی و علمی سامان یابد. از این رو، کارشناسان این حوزه آن‌چنان‌که باید پرورش نیافته‌اند. کارشناسی ارشد مطالعات معماری ایران با چنین مقصودی در سال ۱۳۸۴ تأسیس شد. اکنون، با گذشت ۹ سال از تأسیس این رشته، شایسته است در این رشته بازنگری شود. بازنگری در این رشته با مشارکت استادان متخصص در دانشگاه‌های گوناگون، با مطالعه مستمر دروس و کل برنامه و ارزیابی دانشجویان و دانش‌آموختگان، و نیز مشورت با اهل نظر صورت گرفته است.

در بازنگری بر این موارد تکیه شده است:

۱. رشته دانشگاهی تاریخ معماری ایران، که با عنوان «مطالعات معماری ایران» تأسیس شده است، در جلب توجه دانشجویان به معماری اسلامی و ایرانی و بازگشت به هویت دینی و بومی بسیار مهم است. این رشته می‌تواند دیگر رشته‌های مرتبط با معماری را نیز تحت تأثیر قرار دهد و جو و مواد علمی لازم را برای چنین توجهی در میان آنان نیز فراهم آورد.

۲. رشته دانشگاهی تاریخ معماری نه تنها در ایران بی‌سابقه است؛ در جهان نیز منحصر به دانشگاه‌های معتبر و دارای پیشینه علمی در این زمینه است. پیداست که رشته تاریخ معماری «ایران» یکسره بی‌سابقه است.

۳. تا کنون در ایران به مبانی نظری تاریخ معماری پرداخته نشده است؛ مگر اندک و در لابه‌لای مباحث دیگر. لازم است در برنامه جدید این دوره به این مبانی بیشتر اعتنا شود.

۴. اگرچه مورخان معماری ایران، در داخل و خارج کشور، هر یک، دانسته یا ندانسته، مبانی و روش‌هایی برای خود داشته‌اند، به این روش‌ها و توابع و فواید و امکانات و محدودیت‌های آنها مستقلاً توجه نشده است. لازم است به رویکردهای گوناگون تاریخ معماری و محاسن و معایب آنها، به‌ویژه در بررسی آثار تاریخ معماری ایران، توجه بیشتری شود.

۵. تحقیق تاریخ معماری امری میان‌رشته‌ای است و در آن، نمی‌توان به روش‌های تحقیق رایج در معماری یا علوم انسانی بسنده کرد. در خصوص روش‌های تحقیق در تاریخ معماری، تا کنون کاری شایسته انجام نگرفته است. شایسته است در تدریس روش تحقیق در تاریخ معماری، به این مهم توجه شود.

۶. با توجه به فقر و تنگی دیدگاه در خصوص تاریخ معماری، آنچه تا کنون به منزله منابع تاریخ معماری ایران شناخته شده بسیار محدود و پراکنده بوده است و اساساً درباره اقسام منابع و استعداد آنها برای تاریخ معماری ایران و روش استنباط از آنها در جهت تاریخ معماری کاری منضبط انجام نگرفته است. شایسته است در برنامه جدید دوره، علاوه بر منابع نوشتاری، به منابع دیگر تاریخ معماری ایران نیز توجه شود.

۷. در تحقیق درباره معماری ایران، به معماری به منزله نمودی از فرهنگ زیست در بوم ایران توجه نشده و از نسبت میان معماری و شهر با بستر فرهنگی و اجتماعی آن معمولاً غفلت شده است. در برنامه جدید، باید درسی مستقل به این موضوع اختصاص یابد.

۸. تا کنون مطالعه درباره معماری ایران در دوران‌های پیش از اسلام و پیش از تاریخ در انحصار باستان‌شناسان بوده است. تفسیر یافته‌های باستان‌شناسان در مراکز معتبر علمی جهان در حیطه کار مورخان هنر و معماری است. در ایران، به سبب وجود نداشتن مورخ معماری (محقق تاریخ معماری)، یافته‌های باستان‌شناسان غالباً خام و تفسیر نشده مانده یا خود ایشان آنها را تفسیر کرده‌اند. به سخن دیگر، بررسی معماری ایران پیش از اسلام و پیش از تاریخ هنوز وارد مطالعات و تحقیقات تاریخ معماری ایران نشده است. لازم است در تدریس دروس مربوط به معماری پیش از تاریخ و پیش از اسلام، به این نکات بیشتر توجه شود.

۹. حتی تحقیق درباره معماری ایران در دوران اسلامی نیز پراکنده و شخصی و غالباً بدون مبانی و پرسش‌های روشن بوده است. مطالعه معماری اسلامی ایران در برنامه جدید باید با عنایت به این مهم، و با عمق و دقت بیشتری دنبال شود.

۱۰. در برنامه جدید، لازم است دروس پژوهش در تاریخ معماری ایران به نحوی عرضه شود که دانشجویان همه آموخته‌های نظری و عملی در دروس دیگر را در آنجا ترکیب کنند و در تحقیقی واقعی به کار بندند. در پایان‌نامه نیز باید به این نکته، چه در انتخاب موضوع تحقیق و چه در پیشبرد تحقیق و طرز راهنمایی رساله، توجه ویژه شود.

*

خلاصه بازنگری:

۱- عنوان دوره: مطالعات معماری ایران
اگرچه محتوای این دوره «تاریخ معماری ایران» است، عنوان «مطالعات معماری ایران» عنوان شایسته‌ای برای این دوره است. از یک سو، چنین عنوانی در مؤسسات معتبر دانشگاهی جهان سابقه دارد و کاملاً دقیق و شناخته است. از سوی دیگر، چنین عنوانی بر عناوینی از قبیل «تاریخ معماری ایران» یا «مطالعات تاریخ معماری ایران» ارجح است؛ زیرا از خطر سلطه سطحی‌نگری و جریان‌های تاریخی‌گرانه کهنه و نو جلوگیری می‌کند. بر این اساس، نام دوره بدون تغییر می‌ماند.

۲- تعریف، هدف و ضرورت دوره عیناً مانند آنچه پیش‌تر در سندی با عنوان «مشخصات کلی، برنامه و سرفصل دروس دوره کارشناسی ارشد مطالعات معماری ایران» به تصویب رسیده است.

۳- نوع دوره آموزشی- پژوهشی است.

۴- طول دوره: با توجه به محتوای دوره و سابقه نداشتن آن در هیچ‌یک از رشته‌های دانشگاهی کشور در مقطع کارشناسی، طول دوره دستکم ۵ نیم‌سال است. در صورتی که مقررات وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، در آینده اجازه دهد، این مدت قابل افزایش خواهد بود.

۵- مجموعه دروس این دوره متشکل است از ۶ تا ۸ واحد جبرانی (کمبود) و ۳۲ واحد پایه و تخصصی و اختیاری به این شرح:

- دروس جبرانی (کمبود): ۶ تا ۸ واحد
- دروس پایه: ۹ واحد
- دروس تخصصی: ۱۲ واحد
- دروس اختیاری: ۶ واحد
- پایان‌نامه: ۵ واحد

مقایسه دروس قدیم و با دروس برنامه بازنگری‌شده

قدیم	جدید

عنوان	نوع	تعداد واحد	عنوان	نوع	تعداد واحد
زبان تخصصی	جبرانی، نظری	۳	زبان تخصصی تاریخ معماری	جبرانی، نظری	۲
روش تحقیق در تاریخ معماری	جبرانی، نظری- عملی	۳	روش تحقیق در تاریخ معماری	پایه، نظری- عملی	۲
کارگاه نگارش	جبرانی، نظری	۲	آداب نوشتن درباره معماری	جبرانی، نظری- عملی	۲
تاریخ فرهنگی- اجتماعی ایران	جبرانی، نظری	۳	تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران	جبرانی، نظری	۲
» » »			فرهنگ زیست در بوم ایران	اختیاری، نظری	۲
آشنایی با هنرهای ایرانی	جبرانی، نظری	۲	آشنایی با هنرهای ایرانی	اختیاری، نظری	۲
روش‌شناسی تاریخ‌نگاری معماری	جبرانی، نظری	۲	مبانی نظری تاریخ معماری	پایه، نظری	۲
» » »			مقدمه بر تاریخ معماری	پایه، نظری	۲
نقد آثار تاریخ معماری	اصلی، نظری- عملی	۳	مستندسازی و معرفی آثار تاریخی	اختیاری، نظری- عملی	۲
تاریخ شهر در ایران	اختیاری	۲	تاریخ شهر در ایران	تخصصی، نظری	۲
پژوهش در تاریخ معماری ایران (دوره پیش از تاریخ)	اصلی، نظری- عملی	۳	پژوهش در تاریخ معماری ایران ۱ (دوران پیش از تاریخ)	تخصصی، نظری- عملی	۲
پژوهش در تاریخ معماری ایران (دوره تاریخی)	اصلی، نظری- عملی	۳	پژوهش در تاریخ معماری ایران ۲ (دوران پیش از اسلام)	تخصصی، نظری- عملی	۲
پژوهش در تاریخ معماری ایران (دوره اسلامی)	اصلی، نظری- عملی	۴	پژوهش در تاریخ معماری ایران ۳ (دوران اسلامی)	اصلی، نظری- عملی	۴

جدید			قدیم		
تعداد واحد	نوع	عنوان	تعداد واحد	نوع	عنوان
۲	تخصصی، نظری- عملی	کارگاه تدوین پایان‌نامه	—	—	—
۵		پایان‌نامه	۶		رساله نهایی
۲	اختیاری، نظری	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان ۱ (جهان اسلام)	۳	اصلی، نظری- عملی	تاریخ تطبیقی معماری جهان اسلام
۲	اختیاری، نظری	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان ۲ (مشرق‌زمین)	۲	اختیاری، نظری	تاریخ معماری شرق
۲	اختیاری، نظری	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان ۳ (مغرب‌زمین)	—	—	—
۲	اختیاری، نظری	فنون و مواد در تاریخ معماری ایران	۲	اختیاری، نظری	آشنایی با سازه و مصالح سنتی
۲	پایه، نظری	منابع تاریخ معماری ایران	۲	اختیاری، نظری	آشنایی با متون تاریخی و کتیبه‌ها
۲	اختیاری، نظری	مروری بر نظریه‌های معماری	۲	اختیاری، نظری	مروری بر نظریه‌های معماری
۲	اختیاری، نظری	باغ ایرانی- اسلامی و تاریخ آن	۲	اختیاری، نظری	باغ ایرانی و تاریخ آن
۲	اختیاری، نظری	مروری بر نظریه‌های محافظت و مرمت	۲	اختیاری، نظری	مروری بر نظریه‌های مرمت
-	-	-	۲	اختیاری	آشنایی با مبانی باستانشناسی
۲	اختیاری، نظری	معنا در معماری اسلامی	—	—	—

جدید			قدیم		
تعداد واحد	نوع	عنوان	تعداد واحد	نوع	عنوان
۲	اختیاری، نظری	معماری خانه در ایران	—	—	—
۲	اختیاری، نظری	معماری دوره قاجاریان	—	—	—
۲	اختیاری، نظری	تاریخ شفاهی معماری ایران	—	—	—

فصل دوم

جدول دروس

۲- ۱. دروس جبرانی (کمبود): ۶ تا ۸ واحد

مجموع دروس جبرانی (کمبود) در این دوره حداقل ۶ واحد و حداکثر ۸ واحد است. گذراندن ۶ واحد از بین دروس زیر، به انتخاب گروه آموزشی، برای همه دانشجویان الزامی است. علاوه بر اینها، دانشجویانی که در دوره کارشناسی خود درسی درباره نقشه‌کشی، ترسیم فنی، یا برداشت از بناهای تاریخی نگذرانده‌اند، لازم است درس متناسبی از دروس کارشناسی معماری به میزان حداقل ۲ واحد، به تشخیص گروه آموزشی، بگذرانند.

شماره درس	نام درس	نوع	تعداد واحد	تعداد واحد	ملاحظات
۰۱	زبان تخصصی تاریخ معماری	نظری	۲	۳۲	-
۰۲	آداب نوشتن درباره معماری	نظری-عملی	۲	۴۸	-
۰۳	تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران	نظری	۲	۳۲	-
۰۴	فنون و مواد در تاریخ معماری ایران	نظری	۲	۳۲	-

۲- ۲. دروس پایه: ۹ واحد

شماره درس	نام درس	نوع	تعداد واحد	تعداد واحد	ملاحظات
۰۵	مقدمه بر تاریخ معماری	نظری-عملی	۳	۶۴	-
۰۶	روش تحقیق در تاریخ معماری	نظری-عملی	۲	۴۸	-
۰۷	منابع تاریخ معماری ایران	نظری	۲	۳۲	-
۰۸	مبانی نظری تاریخ معماری	نظری	۲	۳۲	-

۲- ۳. دروس تخصصی: ۱۲ واحد

شماره درس	نام درس	نوع	تعداد واحد	تعداد واحد	ملاحظات
۰۹	پژوهش در تاریخ معماری ایران ۱ (دوران پیش از تاریخ)	نظری-عملی	۲	۴۸	-
۱۰	پژوهش در تاریخ معماری ایران ۲ (دوران پیش از اسلام)	نظری-عملی	۲	۴۸	پیش‌نیاز یا هم‌نیاز: ۰۹
۱۱	پژوهش در تاریخ معماری	نظری-عملی	۴	۹۶	پیش‌نیاز یا هم‌نیاز: ۰۹

۱۰			عملی	ایران ۳ (دوران اسلامی)	
-	۳۲	۲	نظری	تاریخ شهر در ایران	۱۲
پیشنیاز یا هم‌نیاز: حداقل ۱۴ واحد از دروس پایه و تخصصی	۴۸	۲	نظری- عملی	کارگاه تدوین پایان‌نامه	۱۳

۲-۴. پایان‌نامه: ۵ واحد

۲-۵. درس اختیاری: ۶ واحد

شماره درس	نام درس	نوع	تعداد واحد	تعداد ساعت	ملاحظات
۱۵	فرهنگ زیست در بوم ایران	نظری-عملی	۲	۴۸	-
۱۶	مستندسازی و معرفی آثار تاریخی	نظری-عملی	۲	۳۲	-
۱۷	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان ۱ (جهان اسلام)	نظری-عملی	۲	۳۲	-
۱۸	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان ۲ (مشرقزمین)	نظری	۲	۳۲	-
۱۹	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان ۳ (مغربزمین)	نظری	۲	۳۲	-
۲۰	باغ ایرانی و تاریخ آن	نظری	۲	۳۲	-
۲۱	آشنایی با هنرهای ایرانی	نظری	۲	۳۲	-
۲۲	مروری بر نظریه‌های محافظت و مرمت	نظری	۲	۳۲	-
۲۳	مروری بر نظریه‌های معماری	نظری	۲	۳۲	-
۲۴	معماری خانه در ایران	نظری-عملی	۲	۳۲	-
۲۵	معماری دوره قاجاریان	نظری-عملی	۲	۳۲	-
۲۶	معنا در معماری اسلامی	نظری	۲	۳۲	-
۲۷	تاریخ شفاهی معماری ایران	نظری-عملی	۲	۳۲	-

فصل سوم

سرفصل دروس

۳- ۱. دروس جبرانی (کمبود)

شماره درس	۰۱
نام درس	زبان تخصصی تاریخ معماری
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	جبرانی (کمبود)
ساعات	۳۲
پیش‌نیاز یا	-

هدف

ارتقای توان دانشجویان در استفاده از زبان تخصصی انگلیسی در مطالعات تاریخ معماری ایران؛ آشنا شدن دانشجویان با متون تخصصی تاریخ معماری ایران به زبان انگلیسی، اصطلاحات تخصصی معماری در این زبان؛ و پرورش توانایی قرائت و درک مطلب، ترجمه و تتبع در متون کاغذی و دیجیتال و شبکه جهانی.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش و پرورش موارد زیر توجه می‌شود:

- دریافت کلیت هر متن انگلیسی از یک سو؛ و توجه به جزئیات از سوی دیگر؛
- کلیدهای درک مطلب؛
- وجه تمایز و ظرایف زبان تخصصی تاریخ معماری؛
- فیش‌برداری از منابع انگلیسی؛
- شناخت و کاربرد کتاب‌های مرجع و شبکه جهانی؛
- ارتباط با دیگران از طریق زبان نوشتاری انگلیسی؛ اقسام و مراتب گوناگون نوشتار؛
- مسئله ضبط و برگردان و برابری؛ مسائل اصلی ترجمه.

روش

این درس به صورت چندطرفه با مشارکت دانشجویان در کلاس عرضه می‌شود. مدرس اصول درس را در هر جلسه مطرح می‌کند. سپس در طی تمرین‌های جمعی، به دانشجویان می‌آموزد که چگونه آن اصول را به کار برند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ ارزیابی تمرین‌های عملی؛ ارزیابی از طریق آزمون کتبی.

سرفصل مطالب

- شیوه‌های درک مطلب؛ از جمله شناسایی جمله‌های کلیدی متن و خلاصه‌نویسی آن؛
- انواع چکیده و خلاصه و روش‌های نوشتن آنها؛
- معنای زبان تخصصی در رشته‌های گوناگون و عناصر ماهوی آن؛
- عناصر اصلی و سازنده زبان تخصصی تاریخ معماری (اصطلاحات، پرسش‌های بنیادی، ترکیب‌های پرکاربرد، ...).

- شیوه‌های گوناگون فیش‌برداری از منابع انگلیسی، به صورت دستی و رایانه‌ای، مستقیم و غیرمستقیم؛
- اقسام کتاب‌های مرجع جمل و تفصیلی و فواید و طرز استفاده از آنها؛
- مهارت استفاده آگاهانه و محققانه از اینترنت برای مطالعات تاریخ معماری؛
- وبگاه‌های مرجع؛ میل‌لیست‌ها؛ فواید و طرز استفاده از آنها؛
- مسائل ترجمه؛ از جمله مسائل مربوط به فرهنگ متن، ساختار متن، اجزا و اصطلاحات، واژه‌یابی، ضبط اعلام؛ لغزشگاه‌های اصلی در ترجمه؛
- نوشتن به انگلیسی و مسائل و لغزشگاه‌های آن؛
- طرز نوشتن اقسام نوشته که به کار محقق تاریخ معماری می‌آید؛ مانند مقاله، رساله، نامه و ایمیل به مخاطبان گوناگون.

منابع

این درس منبعی واحد ندارد. منابع این درس هر متن انگلیسی مرتبط با تاریخ معماری و تاریخ معماری ایران است.

شماره درس	۰۲
نام درس	آداب نوشتن درباره معماری
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	جبرانی (کمبود)
ساعات	۴۸ ساعت (۱۶ ساعت نظری، ۳۲ ساعت عملی)
پیش‌نیاز	-

هدف

هدف از این درس تقویت مهارت‌های دانشجو در بیان مقصود خود با نثر فارسی و همچنین تنظیم و نوشتن گزارش‌های پژوهشی و مقاله و پایان‌نامه درباره تاریخ معماری است.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش و پرورش موارد زیر توجه می‌شود:

- اهمیت و مشکلات نوشتن؛ تفاوت‌های زبان فارسی و ادبیات فارسی؛ حوزه‌های مورد بحث در زبان فارسی؛ اقسام ویرایش (محتوایی، ساختاری، زبانی، فنی)؛ غلط‌های رایج در فارسی‌نویسی؛ ضبط اعلام؛

- مغالطات منطقی و شیوه پرهیز از آنها در نوشتن؛

- روش‌های ارجاع و کتاب‌شناسی؛

- چگونگی دیدن و توصیف و تحلیل موضوعات تاریخ معماری؛ شیوه‌های تتبع و گردآوری اطلاعات و سامان‌دهی آنها؛ طرز طی مسیر از پرسش به پاسخ و از اطلاعات به مقاله؛ روش‌های پرورش معانی؛ اقسام قالب‌های نوشتار (گزارش، مقاله، رساله، ...) و ویژگی‌های آنها.

روش

درس به صورت نظری همراه با تمرین عملی دانشجویان عرضه می‌شود. دانشجویان علاوه بر آنکه با مفاهیم هر یک از موضوعات و منابع معتبر آنها آشنا می‌شوند، از طریق نقد گزارش و مقاله و نیز تمرین حضوری اقسام نوشتار درباره تاریخ معماری، عملاً با مسائل و مسیر نوشتن درباره تاریخ معماری آشنا می‌شوند.

روش ارزیابی

ارزیابی بر اساس امتحان کتبی و ارزیابی تمرین درسی صورت می‌گیرد.

سرفصل مطالب

- اهمیت نوشتن و دشواری‌های آن؛ نسبت میان نوشتن و اندیشیدن؛
- ارجاع و کتاب‌شناسی؛ شیوه‌های ارجاع و محاسن و معایب هر یک از آنها برای نوشتن درباره معماری؛

- ساختار نوشته؛ عنوان‌بندی (درخت عناوین)؛ پاراگراف‌بندی؛

- رسم خط؛ ضبط اعلام؛ نشانه‌های سجاوندی؛

- کاربرد رایانه در نوشتن؛

- خط‌های زبانی؛ خط‌های منطقی (مغالطات)؛

- اقسام صوری نوشتار؛ اقسام محتوایی نوشتار درباره تاریخ معماری؛

- تتبع و گردآوری اطلاعات؛ روش‌های فیش‌برداری و سامان‌دهی اطلاعات تحقیق

- راه‌های پرورش معنا؛ مراحل نوشتن گزارش و مقاله و رساله.

منابع

- رضا بهاری. به زبان آدمیزاد. تهران: مرکز تحقیقات سیاست‌های علمی کشور. ۱۳۸۲.

- احمد سمیعی. آیین نگارش. تهران: مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۶.

- آذر مه سنجری و فروغ کاظمی. راهنمای ویرایش. تهران: دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۹.

- ابوالحسن نجفی. غلط ننویسیم. تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۰.
- ضیاء موحد. البته واضح و برهن است که...: رساله‌ای در مقاله‌نویسی. تهران، نیلوفر، ۱۳۸۷.

- علی‌اشرف صادقی و زهرا زندی مقدم. فرهنگ املائی خط فارسی. تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۵.

- فریبرز مجیدی. فرهنگ تلفظ نام‌های خاص. تهران، فرهنگ معاصر، ۱۳۸۱.

- ماندانا صدیق بهزادی. شیوه‌نامه ضبط اعلام انگلیسی در فارسی. تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۷۵.

- ماندانا صدیق بهزادی. شیوه‌نامه ضبط اعلام. تهران، آثار (فرهنگستان زبان و ادب فارسی)، ۱۳۸۱.

- فرهنگستان زبان و ادب فارسی. دستور خط فارسی مصوب فرهنگستان زبان و ادب فارسی، چ ۷. تهران، فرهنگستان زبان و ادب فارسی، ۱۳۸۶.

- حسن انوری (و.). فرهنگ درستی‌نویسی سخن. تهران، سخن.

- نورالله مرادی. مرجع‌شناسی: شناخت خدمات و کتاب‌های مرجع. تهران، فرهنگ معاصر، ۱۳۷۴.

- برگزیده مقاله‌های نشر دانش: درباره ویرایش. تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۵.

- برگزیده مقاله‌های نشر دانش: درباره ترجمه. تهران، مرکز نشر دانشگاهی، ۱۳۶۵.

- محمدرضا محمدی‌فر. آشنایی با مدرک‌شناسی. تهران، سازمان چاپ و انتشارات وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، ۱۳۸۰.

- غلامحسین صدری افشار. فرهنگ مترجم. تهران، نیلوفر، ۱۳۸۲.

- فردیناند وستنفلد و ادوارد ماہلر. تقویم تطبیقی هزاروپانصد ساله هجری قمری و میلادی. تهران، فرهنگسرای نیاوران، ۱۳۶۰.

- سیروس علیدوستی و دیگران. شیوه‌نامه ایران: راهنمای استناد به منابع اطلاعات فارسی و انگلیسی. تهران، پژوهشگاه اطلاعات و مدارک علمی ایران، ۱۳۸۵.

- احمد سمیعی (گیلانی). نگارش و ویرایش. تهران، سمت، ۱۳۷۸.

- پرویز ناتل خانلری. دستور زبان فارسی. تهران، توس، ۱۳۷۰.

- جعفر شعار. فرهنگ املائی و دستور خط و املائی فارسی بر پایه مصوبات فرهنگستان زبان و ادب فارسی. تهران، سخن، ۱۳۷۸.

- علی‌اصغر خندان. مغالطات. قم، بوستان کتاب.

شماره درس	۰۳
نام درس	تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	جبرانی (کمبود)
ساعات	۳۲ ساعت
پیش‌نیاز	-

هدف

ارتقای کمی و کیفی دانسته‌های دانشجو درباره فرهنگ و تاریخ مردم ایران با اتکا به بررسی آثار و موارث فرهنگی در بستر فرهنگی، اجتماعی، تاریخی و جغرافیایی.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش و پرورش موارد زیر توجه می‌شود:

- مرور اجمالی تاریخ فرهنگ و جامعه ایران در پیش و پس از اسلام و تطبیق آن با تاریخ فرهنگ و جامعه در اروپا؛
- معرفی جو فرهنگی هر دوره تاریخی با بررسی علوم و فنون، معارف، ادبیات، هنر و شخصیت‌های آن دوره؛
- شناخت جو فرهنگی هر دوره تاریخی با مواجهه حضوری با آثار فرهنگ مادی به‌جامانده، علوم و فنون، معارف، ادبیات، هنر و شخصیت‌های آن دوره؛
- آشنایی با آراء صاحب‌نظران مختلف درباره دوره‌های تاریخی ایران.

روش

این درس در قالب دو روش عرضه می‌شود: روش نخست سمینارهایی در خصوص سیر فرهنگ و جامعه در ایران و تاریخ فرهنگی و تاریخ اجتماعی ایران در طی تاریخ است. روش دوم بررسی فرهنگ مادی با استفاده از علمی مانند انسان‌شناسی، جامعه‌شناسی، تاریخ هنر، باستان‌شناسی؛ در دو بخش سمیناری و موزه‌ای، به منظور راه بردن به ویژگی‌های فرهنگی و اجتماعی ایرانیان در پس این مظاهر فرهنگی است.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس، آزمون کتبی، ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- پرسش‌ها و اهداف و اهمیت درس؛
- فرهنگ مادی و فرهنگ معنوی؛
- تفاوت‌های تاریخ فرهنگ و تاریخ جامعه با تاریخ فرهنگی و تاریخ اجتماعی؛
- نخله‌های تاریخ فرهنگی و تاریخ اجتماعی
- نسبت معماری و شهرسازی با تاریخ فرهنگ و جامعه، روش پژوهش در تاریخ فرهنگ و جامعه

- مروری کلی بر جغرافیا و تاریخ ایران و حدود و ثغور تاریخی و جغرافیایی مباحث درس، مطالعات انجام شده و روشها و دیدگاه‌های محققان، و مبانی دوره‌بندی‌ها؛
- مروری بر تاریخ فرهنگ و جامعه ایران، پیش از اسلام؛
- مروری بر تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران، سده‌های نخست اسلامی؛
- مروری بر تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران، از طاهریان تا حمله مغول؛
- مروری بر تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران، از ایلخانان تا ظهور صفویان؛
- مروری بر تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران، از صفویان تا ظهور قاجاریان؛
- مروری بر تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران، قاجاریان؛
- مروری بر تاریخ فرهنگ و جامعه در ایران، پهلوی؛
- از اثر تا تاریخ: بررسی نمونه‌های شیء موزه‌ای در بستر فرهنگی و اجتماعی آنها.

منابع

- سعید نفیسی. تاریخ اجتماعی ایران.
- عبدالحسین زرین‌کوب. تاریخ مردم ایران. ۲ ج.
- عبدالحسین زرین‌کوب. جستجو در تصوف ایران.
- ابن خلدون. مقدمه ابن خلدون. ترجمه محمد پروین گنابادی.
- پرویز رجبی. سده‌های گم‌شده. ۶ ج.
- هانری کربن. آیین جوانمردی.
- ملاحسین واعظ کاشفی سبزواری. فتوت‌نامه سلطانی.
- عبدالجلیل قزوینی رازی. کتاب النقص.
- غلامرضا سلیم. مبانی تاریخ اجتماعی ایران.
- عزت‌الله نوذری. تاریخ اجتماعی ایران از آغاز تا مشروطیت.
- غلامرضا اسدی کرد. مبانی تاریخ اجتماعی ایران.
- آرش عزیز (و.). دولت و فرودستان.

شماره درس	۰۴
نام درس	فنون و مواد در تاریخ معماری ایران
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	جبرانی (کمبود)
ساعات	۳۲ ساعت
پیش‌نیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با فنون، مواد و مصالح، فناوری‌ها، سازه‌های به‌کاررفته در تاریخ معماری ایران؛ علل کاربرد و طرز استفاده از آنها، بر اساس نمونه‌های عینی.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
 - انواع مواد و مصالح و سازه‌های به‌کاررفته در تاریخ معماری ایران؛

- سابقه پیدایش و تحول آنها؛
- فناوری‌های ساختمانی و سیر تحول آنها؛
- چگونگی ساخت انواع سازه‌ها و مشخصات فنی آنها
- ارتباط عناصر و نظام سازه‌ای با دیگر عناصر بنا؛
- عوامل تأثیرگذار بر شکل‌گیری سازه.

روش

درس به صورت نظری-سمیناری عرضه می‌شود. مباحث کلاس باید با استفاده از تصاویر گویا صورت گیرد. بهتر است دانشجویان به صورت گروهی یا انفرادی، برخی از نمونه‌های فناوری‌های معماری ایرانی را از نزدیک مشاهده و بررسی کنند. دانشجویان ضمن مشارکت در مباحث کلاس، با انتخاب یکی از موضوعات مرتبط، به پژوهش در آن زمینه می‌پردازند و نتایج پژوهش را در کلاس عرضه می‌کنند. در صورت لزوم، مطالعات میدانی انجام می‌گیرد. موضوعات پژوهشی در زمینه فناوری، سازه و مواد و فنون در تاریخ معماری می‌تواند با تأیید استاد راهنما درباره مباحث کلی‌تر در این حوزه انجام گیرد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجوی در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب درس

- تبارشناسی واژگان فنون و فناوری‌ها و مواد در تاریخ معماری ایران بر اساس اسناد و متون؛
- مواد به‌کاررفته در تاریخ معماری ایران، مشخصات، قابلیت‌ها، انواع کاربرد، نقاط قوت و ضعف هر یک؛
- سیر تحول فناوری در تاریخ معماری ایران؛
- طرز انتخاب و به‌کارگیری و مقاومت سازه‌ها و مصالح مختلف در اوضاع اقلیمی و محیطی متفاوت و در برابر بلایای طبیعی؛

- سازه‌های سنگی، چوبی، آجری، خشتی، ترکیبی؛ قسمت‌های تشکیل‌دهندهٔ هر یک، از پی تا پوشش‌ها؛ قابلیت‌ها و خصوصیات سازه‌ای؛ نقاط قوت و ضعف نظام سازه‌ای؛ جزئیات اتصالات؛
- عناصر تزیینی و شیوهٔ اجرا و جزئیات آنها.

منابع

- زهره بزرگمهری. مصالح ساختمانی: آژند، اندود، آمود در بناهای کهن ایران.
- حسین زمرشیدی. معماری ایران: مصالح‌شناسی سنتی.
- روان برنوال. فن‌آوری تاق در خاور کهن. ترجمه محسن حبیبی.
- محمدیوسف کیانی (و.). معماری ایران: دورهٔ اسلامی.
- آندره گدار و دیگران. آثار ایران. ترجمه ابوالحسن سروقد مقدم.
- احمد حامی. مصالح‌شناسی.
- مهدی فرشاد. تاریخ مهندسی در ایران.

۳-۲. درس پایه

شماره درس	۰۵
نام درس	مقدمه بر تاریخ معماری
تعداد واحد	۳
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	پایه
ساعات	۶۴ ساعت (۳۲ ساعت نظری و ۳۲ ساعت عملی)
پیش‌نیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با رشته تاریخ معماری و تحقیق در آن برای تشخیص جایگاه و آینده خود و رشته‌شان در جامعه و شناسایی جایگاه هریک از دروس در ترکیب دروس دوره؛ برانگیختن کنجکاوی دانشجویان درباره تاریخ معماری و موضوع‌های گوناگون آن، آشنایی دانشجویان با اهمیت آثار تاریخ معماری به منزله منبع اصلی تاریخ معماری، فهم نسبت آثار با دیگر منابع تاریخ معماری، شناخت دلالت‌های آثار و خطاهای محتمل در قرائت و فهم آثار، رویکردهای گوناگون فهم آثار و محاسن و معایب هریک، مناسبت رویکردهای گوناگون برای اهداف پژوهشی گوناگون، توانایی مواجهه با آثار و شواهد و مدارک آثار و قرائت و فهم و تفسیر منسجم و معتبر آنها.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموختن و پروراندن موارد زیر توجه می‌شود:

- اقسام تاریخ از نظر مرتبه و موضوع؛
- تاریخ معماری، موضوع و فایده و مسائل بنیادی آن؛
- نسبت تاریخ معماری با دانش‌های دیگر؛
- پیشینه و وضع کنونی تاریخ معماری در ایران؛
- مبادی و منابع و روش در تاریخ معماری؛
- جایگاه آثار در میان شواهد تاریخ معماری؛
- طرز دلالت آثار بر تاریخ معماری، لایه‌های دلالتی آثار معماری؛
- معنای دیدگاه، پارادایم و نظریه، رویکرد، روش در تاریخ معماری و نسبت آنها با هم؛
- نسبت هر رویکرد در تاریخ معماری با پرسش تحقیق؛
- دسته‌بندی رویکردهای گوناگون به آثار معماری و محاسن و معایب هریک؛
- رویکردهای ترکیبی؛
- آزمون رویکردهای اصلی تاریخ معماری در بررسی آثار تاریخ معماری ایران.

روش

درس به صورت نظری- عملی عرضه می‌شود. دانشجویان با اصول رویکردهای گوناگون در تاریخ معماری و تاریخ هنر آشنا می‌شوند. مهم‌ترین این رویکردها را جمعی و با حضور استاد در کلاس در آثار

منتخب تاریخ معماری ایران اعمال می‌کنند. پیامدهای آن رویکرد را در آثار می‌سنجند و درمی‌یابند که با اتخاذ هر رویکرد، چه به دست می‌آورند و چه از دست می‌دهند. همچنین می‌آموزند که چگونه متناسب با پرسش تحقیق خود، رویکردی برگزینند یا چگونه، بی‌آنکه دچار التقاط شوند، در صورت لزوم، رویکردهای ترتیبی اختیار کنند. همچنین هر دانشجو زیر نظر استاد اثری را برای قرائت و فهم برمی‌گزیند و پس از قرائت اولیه آن، می‌کوشد، با راهنمایی استاد و متناسب با پیشرفت کلاس، پرسش‌هایی متناسب با هر رویکرد در خصوص آن اثر پیش‌نهد و آن پرسش‌ها را تبیین کند و راه رسیدن به آنها را نشان دهد.

روش ارزیابی

ارزیابی بر اساس آزمون کتبی و ارزیابی تمرین درسی صورت می‌گیرد.

سرفصل مطالب

- تاریخ و معانی آن (تاریخ به منزله رویداد، تاریخ به منزله گزارش، علم تاریخ، تطور، مطالعه تاریخی، ...).
- منظور از «تاریخ معماری»: اقسام نسبت میان تاریخ و معماری؛ آیا تاریخ معماری علم است؟
- هدف و فایده تاریخ معماری؛ موضوع تاریخ معماری؛ مسائل اصلی تاریخ معماری؛
- دیدگاه، نظریه، رویکرد، روش در تاریخ معماری؛
- نسبت تاریخ معماری با حرفه معماری در گذشته و حال؛
- نسبت تاریخ معماری با علوم و رشته‌های دیگر؛
- تاریخ تاریخ معماری ایران در ایران و جهان؛
- جستجوی راه‌کارهای تأسیس و بالنده کردن تاریخ معماری در ایران؛
- پرسش‌های بنیادی در تاریخ معماری ایران؛
- جلب توجه به معضل تحول ماهوی آثار در طی زمان؛
- معضل خطای تاریخی در مطالعات تاریخ معماری؛
- منظور از اثر تاریخ معماری، دلالت‌های اثر معماری به منزله منبع تاریخ معماری؛
- لایه‌ها و مراتب مطالعه اثر تاریخ معماری، قرائت اثر و فهم اثر؛
- دیدگاه، پارادایم و نظریه، رویکرد، روش و نسبت آنها با یکدیگر؛ فایده شناختن رویکردهای متکثر در فهم اثر معماری؛
- رویکردهای اصلی در تاریخ معماری و فهم اثر، اصول آنها، محاسن و معایب آنها؛
- مواجهه با آثار متعدد (در هر جلسه دستکم یک اثر) و هر بار، آزمودن فهم آن با یکی از رویکردهای اصلی؛
- رویکردهای ترکیبی در فهم اثر تاریخ معماری؛
- مواجهه مستقیم دانشجو با دستکم یک اثر تاریخی، از طریق حضور در آن (ترجیحاً همراه با استاد)، عکس‌برداری از آن، قرائت آن از طریق مطالعه مستقیم بنا و مدارک و برداشتها، و نهایتاً طرح پرسش‌هایی از اثر با رویکردهای گوناگون و نشان دادن آنچه از هر رویکرد عاید محقق می‌شود.

منابع

- آرنولد هاووزر. تاریخ اجتماعی هنر. ترجمه ابراهیم یونسی.
- مونرو سی بیردسلی و جان هاسپررز. تاریخ و مسائل زیبایی‌شناسی.
- آن شپرد. مبانی فلسفه هنر. ترجمه علی رامین.
- مارک ژیمنز. زیبایی‌شناسی چیست؟. ترجمه محمدرضا ابوالقاسمی.
- لوری آدامز. روش‌شناسی هنر. ترجمه علی معصومی.
- ورنن هاید ماینر. تاریخ تاریخ هنر. ترجمه مسعود قاسمیان.
- سیدحسین نصر. هنر و معنویت اسلامی.
- تیتوس بورکهارت. هنر اسلامی: زبان و بیان. ترجمه مسعود رجب‌نیا.
- بریس گات و دومینیک مک آیورلوپس (و.). دانشنامه زیبایی‌شناسی. ترجمه گروه مترجمان.
- اسوالد هنفلینگ. چیستی هنر. ترجمه علی رامین.
- نوئل کارول. درآمدی بر فلسفه هنر. ترجمه صالح طباطبایی.
- دینا آرنولد. تاریخ هنر. ترجمه رحیم قاسمیان.
- بابک احمدی. ساختار و تأویل متن.
- بابک احمدی. ساختار و هرمنوتیک.
- احمد واعظی. درآمدی بر هرمنوتیک.
- احمد واعظی. نظریه تفسیر متن.
- محمود خاتمی. اشاره‌ای به زیباشناسی از منظر پدیدارشناسی.
- پروین پرتوی. پدیدارشناسی مکان.
- کامبیز نوایی و کامبیز حاجی‌قاسمی. خشت و خیال: شرح معماری اسلامی ایران.
- کامبیز حاجی‌قاسمی. گنجنامه: فرهنگ معماری اسلامی ایران. ج ۲۰.
- لیزا گلمبک و دیگران. معماری تیموری در ایران و توران. ترجمه کرامت‌الله افسر و محمدیوسف کیانی.
- دونالد ویلبر. معماری اسلامی ایران در دوره ایلخانان. ترجمه عبدالله فریار.
- Michael Hatt and Klonk Charlotte. *Art History: A Critical Introduction to Its Methods*.
- Hazel Conway and Rowan Roenisch. *Understanding Architecture: An introduction to Architecture and Architectural History*.
- Dana Arnold. *Reading Architectural History*.
- Donald Preziosi. *The Art of Art History: A Critical Anthology*.
- Dana Arnold and Elvan Altan Ergut and Belgin Turan Özkaya (eds.). *Rethinking Architectural Historiography*.

شماره درس	۰۶
نام درس	روش تحقیق در تاریخ معماری
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	پایه
ساعات	۴۸ ساعت (۱۶ ساعت نظری، ۳۲ ساعت عملی)
پیش‌نیاز یا	۰۲

هدف

آشنایی دانشجویان با چگونگی پیشبرد تحقیق در تاریخ معماری.

موضوع

- برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
- مفهوم تحقیق در معماری؛
- شیوه طی کردن مسیر تحقیق در تاریخ معماری؛
- طرز استفاده از ابزارها و منابع مختلف برحسب موضوع تحقیق؛
- ویژگی‌ها و امکانات و محدودیت‌های روش‌های گوناگون تحقیق در تاریخ معماری و نمونه‌های هریک از آن روش‌ها.

روش

درس به صورت نظری- سمیناری عرضه می‌شود. دانشجویان ضمن آشنایی با روش‌های گوناگون تحقیق در تاریخ معماری، یک کار تحقیقی در حوزه تاریخ معماری را در طول نیم‌سال انجام می‌دهند و نتایج آن را در کلاس عرضه می‌کنند. در صورت نیاز، به تشخیص مدرس، دانشجویان می‌توانند برای طرح تحقیقی‌شان مطالعات میدانی نیز انجام دهند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجوی در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- ابزارهای تحقیق
- منابع تحقیق تاریخ معماری — شامل آثار، انواع متون، اسناد، اسناد، منابع رقومی (لوح فشرده، شبکه جهانی، پایگاه‌های داده‌ها، ...)، فیلم، نقشه و تصویر، منابع شفاهی، فرهنگ شفاهی — شیوه، نوع، و میزان استفاده از هریک از آنها؛
- چگونگی تهیه پیشنهادنامه تحقیق
- روش‌های گوناگون تحقیق در تاریخ معماری — مانند تحقیق تفسیری- تاریخی، تحقیق کیفی، تحقیق شبیه‌سازی و مدل‌سازی، استدلال منطقی، راهبردهای ترکیبی و مطالعات موردی؛
- نتایج حاصل از انواع تحقیقات معماری، شیوه عرضه و مخاطبان آنها.

منابع

- لیندا گروت. «نظام‌های پژوهش و معیارهای کیفیت تحقیق». ترجمه مهرداد قیومی. در: صفحه، ش ۳۷.
- دیوید ونگ. «تحقیق تفسیری- تاریخی در معماری». ترجمه مهرداد قیومی. در: صفحه، ش ۳۹.

- لیندا گروت و دیوید ونگ. روشهای تحقیق در معماری. ترجمه
علیرضا عینی‌فر.
- پل لیدی. تحقیق کاربردی: برنامه ریزی و طراحی. ترجمه علی
یاران.
- بهرام طوسی. راهنمای پژوهش و اصول علمی مقاله نویسی.
- Linda Groat and David Wang. *Architectural Research Methods*.
- Paul Leedy and J. E. Omrod. *Practical Research, Planning and Design*.
- J. D. Lester. *Writing Research Papers: A Complete Guide*.

شماره درس	۰۷
نام درس	منابع تاریخ معماری ایران
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	پایه
ساعات	۳۲ ساعت
پیش‌نیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با متون تاریخی و کتیبه‌ها و اسناد تصویری به منزله منابع مهم تاریخ معماری و شهرسازی ایران؛ آشنایی با شیوه قرائت و تفسیر آنها برای استفاده در تحقیقات تاریخ معماری؛ افزودن بر گنجینه یافته‌های اطلاعات معماری نهفته در متون و تصاویر.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموختن و پروراندن موارد زیر توجه می‌شود:

- استنباط و دریافت اطلاعات معماری از منابع نوشتاری و تصویری و تأثیر تلقی‌های گوناگون از «تاریخ» و «معماری» و «تاریخ معماری» بر این استنباط؛
- علم تفسیر (هرمنوتیک)، رویکردهای اصلی، نتایج و کاربرد آنها در تفسیر منابع تاریخ معماری ایران؛
- اقسام منابع نوشتاری و تصویری؛ اصول و روش‌های قرائت و تفسیر آنها.

روش

مبانی قرائت و فهم و تفسیر منابع نوشتاری و تصویری به صورت نظری عرضه خواهد شد. همچنین دانشجویان با انتخاب یک موضوع تحقیق مرتبط با منابع نوشتاری و تصویری، روش مواجهه با منابع و استنباط از آنها را عملاً خواهند آموخت و آموخته‌های خود در مباحث نظری را در آن خواهند آزمود. بهتر است موضوع تمرین هر دانشجو حتی‌الامکان در جهت موضوع پایان‌نامه او باشد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- جایگاه منابع نوشتاری و تصویری در مطالعات تاریخ معماری ایران و پیشینه توجه به این موضوع؛
- اهمیت زبان و خط و قالب‌های بیان تصویری و نسبت آنها با اندیشه و فرهنگ و معماری؛
- جایگاه معماری در میان علوم و فنون و پیشه‌ها در فرهنگ ایرانی و تأثیر این جایگاه بر کیفیت ظهور معماری در منابع نوشتاری و تصویری؛
- رویکردهای گوناگون در هرمنوتیک و نسبت آنها با مطالعات تاریخ معماری؛
- کمیت و کیفیت منابع در دوره‌های گوناگون تاریخ ایران؛

- منابع چاپی و غیرچاپی؛ جایگاه چاپ و تأثیر آن در نوع منابع از نظر تاریخ معماری؛
- اقسام متون (جغرافیا و تاریخ، سفرنامه‌ها و خاطره‌نامه‌ها، کتابهای علمی و فقهی، تذکره‌ها و مناقب‌نامه‌ها و دیباچه‌ مرقعها، دیوانها و منظومه‌ها و پندنامه‌ها، داستانها و حکایتها و افسانه‌ها، آیین‌نامه‌ها و فتوت‌نامه‌ها، متون دینی و مقدس)؛
- اسناد (سلطانیات، دیوانیات، اخوانیات) و مطبوعات؛
- کتیبه‌ها (کتیبه‌های ابنیه، کتیبه‌های اشیاء، اقلام خطوط در کتیبه)؛
- اقسام منابع تصویری (عکس، طرح، گراور، نقشه)؛ سیر تحول متون و فراوانی آنها در ادوار گوناگون تاریخ ایران؛ میزان توقع از آنها از منظر تحقیق تاریخ معماری؛
- زبان بصری نقشه‌های کهن؛
- فهم نشانه‌ها و خطوط نوشتاری و تصویری (خط سیاق، حساب اجد و جمل، ...)
- روش مدیریت اطلاعات برداشت‌شده از منابع نوشتاری و تصویری.

منابع

- ایرج افشار. «مقدماتی درباره تاریخ معماری در ایران بر اساس متون فارسی». در: *رواق*، ش ۱ (پاییز ۱۳۷۷)، ص ۴۱-۴۵.
- هادی ندیمی. «آئین جوانمردی و طریقت معماران (سیری در فتوت‌نامه‌های معماران و بنایان)». در: *مجموعه مقالات [نخستین] کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران*، ج ۲، ص ۴۷۴-۴۴۸.
- مهرداد قیومی. *گفتارهایی در مبانی و تاریخ معماری و هنر*.
- مهرداد قیومی. *درآمدی کتاب‌شناختی بر متون فارسی از منظر تاریخ معماری*.
- جلال خالقی مطلق و جلال متینی. «هویت ایرانی و مرزهای ایران فرهنگی». در: *گلستان هنر*، ش ۱ (بهار ۱۳۸۴)، ص ۵۴-۳۶.
- نسرین گلیجانی مقدم. *تاریخ‌شناسی معماری ایران*. تهران: دانشگاه تهران، ۱۳۸۴، ص ۱۸۸-۱۵۹.
- رابرت دی. مک‌چسنی. «چهار منبع درباره ساخته‌های شاه عباس در اصفهان». ترجمه مهرداد قیومی بیدهندی. در: *گلستان هنر*، ش ۶ (زمستان ۱۳۸۵)، ص ۴۶-۷۵.
- رضا نوری شادمهانی. «مسجد جامع سمرقند از نگاه کمال‌الدین بهزاد». در: *گلستان هنر*، ش ۱ (بهار ۱۳۸۴)، ص ۹۲-۸۱.
- رناتا هلد. «در جست‌وجوی تعریف هنر معماری در دوره اسلامی». ترجمه فرزین فردانش. در: *رواق*، ش ۴ (پاییز و زمستان ۱۳۷۸)، ص ۳۳-۲۵.
- قاسم هاشمی‌نژاد. «جستجویی در بازیافتن منابع تاریخ‌نمایش در ایران». در: *گلستان هنر*، ش ۸ (تابستان ۱۳۸۶)، ص ۲۱-۷.
- دیوید جی. راکسبرو. «دیباچه‌های مرقعات: نخستین تاریخ‌نامه‌های هنر ایران». در: *گلستان هنر*، ش ۷ (بهار ۱۳۸۶)، ص ۱۲۴-۱۰۷.
- هاینتس گابو. «ساختار شهر بخارا در سده چهارم به روایت متون عربی و پارسی». در: *گلستان هنر*، ش ۷ (بهار ۱۳۸۶)، ص ۹۸-۹۱.

شماره درس	۰۸
نام درس	مبانی نظری تاریخ معماری
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	پایه
ساعات	۳۲ ساعت
پیش‌نیاز یا	۰۵

هدف

آشنایی دانشجویان با روش‌ها و رویکردهای تاریخ‌نویسی معماری، مبانی فکری و نظری روش‌ها، مباحث مهم در مورد کاربرد هر یک از این روش‌ها و رویکردها، به‌ویژه در تاریخ‌نویسی معماری ایران

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
 - آثار مورخان مختلف معماری (مانند ولفلین، بلومر، پانوفسکی، سامرسون، پوزنر، ویدلر، پوپ) و طرز نگرش آنان به تاریخ معماری؛

- آراء مربوط به تئوری تاریخ و زیبایی‌شناسی از نویسندگان مختلف (مثل هگل و فوکو) به عنوان مبانی نظری دیدگاه‌های یادشده؛

- کتاب‌ها و مقاله‌های مهم در حوزه تاریخ معماری جهان و ایران، با توجه به دیدگاه‌های یادشده؛ روش برخورد آنها به موضوع تاریخ معماری؛ نوع مطالبی که در آنها عرضه شده؛ نقاط قوت و ضعف دیدگاه‌های آنها.

روش

درس به صورت نظری-سمیناری عرضه می‌شود. با توجه به جدید بودن مباحث، از استادان و صاحب‌نظران مبانی نظری تاریخ و تاریخ معماری برای شرکت در کلاس دعوت می‌شود. دانشجویان ضمن مشارکت فعال در مباحث کلاس، درباره روش تاریخ‌نویسی یکی از مورخان معماری در جهان یا ایران یا یکی از رویکردهای تاریخ‌نویسی معماری تحقیق و نتایج آن را در کلاس عرضه می‌کنند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجویان در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- تاریخچه دیدگاه‌ها و نظریه‌های مربوط به تاریخ هنر و معماری؛
 - روش‌های گوناگون تاریخ‌نویسی معماری (زندگی‌نامه‌نویسی، تاریخ‌نویسی فرهنگی، تاریخ‌نویسی امپیریک، تاریخ‌نویسی مدرن)؛

- مبانی و نتایج هر یک از دیدگاه‌ها و رویکردها و روش‌های یادشده؛

- خاستگاه‌های نظری هر یک از دیدگاه‌ها و نظریه‌ها و رویکردها و روش‌های یادشده؛

- رویکردهای جدید به تاریخ‌نویسی هنر و معماری و مبانی و نتایج آنها؛

– تاریخ‌نویسی معماری در ایران.

منابع

- رابین جورج کالینگوود. مفهوم کلی تاریخ. ترجمه‌علی اکبرمهدیان.
- رابین جورج کالینگوود. اصول تاریخ و نوشتارهای دیگر در فلسفه تاریخ. ترجمه عبدالرضا سالار بهزادی.
- مایکل استنفورد. درآمدهای بر فلسفه تاریخ [هستی‌شناسی، شناخت‌شناسی، روش‌شناسی]. ترجمه احمد گل‌محمدی.
- عبدالحسین زرین‌کوب. تاریخ در ترازو، درباره تاریخ‌نگاری و تاریخ‌نگاری.
- ادوارد هالتکار. تاریخ چیست؟. ترجمه حسن کامشاد.
- سیدابوالفضل رضوی. فلسفه انتقادی تاریخ.
- میرچا الیاده. اسطوره بازگشت جاودانه. ترجمه بهمن سرکاراتی.
- مرتضی مطهری. فلسفه تاریخ.
- بابک احمدی. رساله تاریخ: جستاری در هرمنوتیک تاریخ.
- سی‌بی‌ین مکالا. بنیادهای علم تاریخ: چیستی و اعتبار شناخت تاریخی. ترجمه احمد گل‌محمدی.
- حسینعلی نوذری (و.). فلسفه تاریخ.
- آرنولد‌توین‌بی. مورخ و تاریخ. ترجمه حسن کامشاد.
- داریوش شایگان. بتهای ذهنی و خاطره‌زلی.
- جان‌اتان ری. هایدگر و هستی و زمان. ترجمه اکبر معصوم‌بیگی.
- شهرام پازوکی. «تاریخ‌نگاری و نسبت آن با بنیادهای نظری تاریخ هنر». در: خیال، ش ۱۰.
- ارنست کاسیرر. فلسفه‌روشن‌اندیشی. ترجمه نجف دریابندری.
- آرنولدهاوزر. فلسفه تاریخ هنر. ترجمه محمدتقی فرامرزی.
- نسرین گلیجانی مقدم. تاریخ‌شناسی معماری ایران.
- ورنر هایدن‌مایر. تاریخ تاریخ هنر. ترجمه مسعود قاسمیان.
- اریک فرنی. «روش‌های تاریخ‌نگاری هنر و سیر تحول آنها». ترجمه‌زهرا اهری. در: خیال، ش ۱۰.
- مهدی حجت. میراث فرهنگی در ایران: سیاست‌ها برای یک کشور اسلامی.

-Heinrich Wofflin.*Principles of Art History: The Problem of the Development of Style in Later Art.*

-David Carrier.*Principles of Art History Writing.*

-Donald Preziosi. *The Art of Art History: A Critical Anthology.*

-Anne D'Alleva.*Methods & Theories of Art History.*

-Eric Fernie. *Art History and its Methods.*

-Dana Arnold.*Rethinking Architectural Historiography.*

-Dana Arnold.*Reading Architectural History.*

-Erwin Panofsky.*Meaning in the Visual Arts.*

-Erwin Panofsky.*Studies in Iconology: Humanistic Themes in the Art of the Renaissance.*

-Erwin Panofsky.*Three Essays on Style.*

-Michael Ann Holly.*Panofsky and the Foundations of Art History.*

-Keith P.F. Moxey.*The Practice of Theory: Poststructuralism, Cultural Politics, and Art History.*

-Michael Hatt & Charlotte Klonk.*Art History: A Critical Introduction to Its Methods.*

-Laurie Schneider Adams.*The Methodologies of Art: An Introduction.*

-Robert S. Nelson & Richard Shiff (Eds.).*Critical Terms for Art History.*

- Michael Podro. *The Critical Historians of Art*.
- Jae Emerling. *Theory for Art History: Adapted from Theory for Religious Studies*, by William E. Deal and Timothy K. Beal.
- Steve Edwards (ed.). *Art and its Histories: A Reader*.
- Andrew McClellan. *The Art Museum from Boullée to Bilbao*.

۳-۳. درس تخصصی

شماره درس	۰۹
نام درس	پژوهش در تاریخ معماری ایران ۱ (دوران پیش از
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	تخصصی
ساعات	۴۸ ساعت (۱۶ ساعت نظری، ۳۲ ساعت عملی)
پیش‌نیاز	-

هدف

جستجوی مفهوم معماری و خاستگاه آن در سرزمین ایران در دوران پیش از تاریخ و آشنایی با آثار آن؛ آشنا شدن دانشجویان با مبانی علمی مانند انسان‌شناسی، جغرافیای طبیعی و انسانی، اسطوره‌شناسی و کاربرد آنها در فهم منظر عمومی ایران‌زمین و معماری در آن دوران؛ آشنا شدن آنان با مبانی و روش‌های باستان‌شناسی و چگونگی استفاده از آن در فهم معماری سرزمین ایران در آن دوران.

موضوع

- برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
- معرفی ادوار اعتباری تاریخ ایران؛ به‌ویژه دوران پیش از تاریخ (از نخستین نشانه‌های سکونت در ایران‌زمین تا پایان دوره عیلام)؛
- چستی و خاستگاه معماری و جایگاه آن در نسبت میان انسان و بوم؛
- توجه به تفاوت انسان و عالم او در دوران پیش از تاریخ با دوران تاریخی؛
- مبانی و روش‌ها و کاربردهای علم باستان‌شناسی و سیر تحول آن و کاربرد آن در فهم و تفسیر معماری ایران‌زمین در دوران پیش از تاریخ؛
- مبانی و روش‌های علمی چون انسان‌شناسی، جغرافیای طبیعی و انسانی، اسطوره‌شناسی و کاربرد آنها در فهم منظر عمومی و معماری ایران‌زمین در پیش از تاریخ؛
- ویژگی‌های برجسته فرهنگی و شیوه‌ها و گونه‌های استقرار و سکونت و معماری در دوران پیش از تاریخ و عوامل مؤثر بر تکوین معماری در ایران‌زمین؛
- ویژگی‌های آثار معماری پیش از تاریخ ایران.

روش

پرداختن به تاریخ معماری پیش از تاریخ، هم به‌سبب بُعد زمانی و هم به سبب تغییر اوضاع طبیعی و توان فردی و جمعی انسان، با پرسش‌ها و شیوه‌های رایج در مطالعه معماری ادوار تاریخی ممکن

نیست. دانشجویان برای مواجهه با این جهان، باید ابتدا با نوعی نگاه بنیادین به معماری آشنا شوند که مناسب درک احوال انسان و اوضاع ناشناخته گذشته‌های دور است. در جلسات نخست درس، باید کوشید که دانشجویان نگاهی متعادل و در عین حال پرسشگرانه به زندگی انسان و بوم و معماری پیش از تاریخ به دست آورند. از آنجا که بیشتر اطلاعات درباره معماری پیش از تاریخ ایران حاصل پژوهش‌های باستان‌شناسان است، لازم است دانشجویان با باستان‌شناسی، به منزله علم و رشته و حرفه، آشنا شوند. این آشنایی به آنان امکان خواهد داد که فصول مشترک و تفاوت میان پرسش‌ها و روش‌های باستان‌شناسی و تاریخ معماری و تعامل آنها با یکدیگر را بشناسند. همچنین است مبانی و مقدمات علمی چون انسان‌شناسی، جغرافیا، اسطوره‌شناسی.

سپس دانشجویان با سرزمین ایران و مختصات طبیعی و جغرافیایی انسانی آن آشنا می‌شوند، تا بتوانند حرکات و رفتارهای انسان ایرانی پیش از تاریخ را بر زمینه‌ای ملموس مشاهده کنند و مراحل و مراتب تحولات مادی و معنوی انسان و زیست‌بومش و تعامل آنها با یکدیگر را دریابند.

پس از آن، چشم‌اندازی از مکان‌های استقرار و مناطق مهم پیش از تاریخ در آن عرضه و آثار سکونت انسان، به‌ویژه آثار معماری، در این بخش، که عمده جلسات درس را شامل می‌شود، بهتر است برای معرفی آثار و یافته‌های باستان‌شناسی و تحلیل خصوصیات آنها، از استادان و کارشناسان متخصص هر حوزه و منطقه و محوطه کمک گرفته شود. در این جلسات، مدرس می‌کوشد در حضور متخصصان مدعو، دانشجویان را به طرح پرسش‌ها و نظرهایی از منظر تاریخ معماری ترغیب و از این راه آنان را با بازسازی رفتارهای فرهنگی و نیز با اطلاعات و خلأهای اطلاعاتی موجود آشنا کند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجویان در کلاس؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- چپستی و خاستگاه معماری و نسبت آن با زندگی و سرآغاز زیست انسان با تأکید بر جغرافیا و تاریخ و فرهنگ ایران‌زمین؛
- جایگاه معماری در نسبت میان انسان و بوم؛
- مبانی نظری و عملی باستان‌شناسی و کاربردهای آن (شامل موضوعاتی مانند ماهیت، مبانی، مسائل، روش‌ها، مکتب‌ها و نظریه‌ها و رهیافت‌های اصلی)، به‌ویژه بازسازی رفتار فرهنگی انسان با تأکید بر باستان‌شناسی ایران‌زمین؛ و نسبت آن با علوم و رشته‌های دیگر، به‌خصوص با تاریخ معماری؛
- بررسی اجمالی سیر تحول باستان‌شناسی (اهداف، نظریه‌ها، رهیافت‌ها، شیوه‌های پژوهش) و تحلیل نسبت فرهنگ و معماری از دیدگاه باستان‌شناسی؛
- بررسی چگونگی استفاده از دانش‌های گوناگون در پردازش و تحلیل یافته‌های باستان‌شناختی و استنتاج از آنها، انواع طبقه‌بندی اشیاء و مفاهیم و دوره‌بندی باستان‌شناختی و مبانی و کاربردهای آنها با تأکید بر زیست و معماری در ایران‌زمین پیش از تاریخ؛

- منظر طبیعی و انسانی ایران زمین پیش از تاریخ؛
- گستره نخستین استقرارها در ایران زمین؛
- آثار زیست و سکونت انسان در حوزه های فرهنگی- تاریخی ایران زمین در دوره های مختلف پیش از تاریخ (کوچ نشینی، غارنشینی، یکجانشینی، تکوین نخستین زیستگاه ها و روستاها، شهرنشینی)؛ از جمله آثار ناشناخته یا کم شناخته و آخرین دستاوردهای باستان شناسی ایران مربوط به دوران پیش از تاریخ؛
- عوامل مؤثر بر شکل گیری معماری (جغرافیا، طبیعت، تاریخ، فنون و علوم، شیوه زندگی، ...).
- باورها و معانی و نمادها و بررسی کیفیت ظهور آنها در زندگی و معماری.

منابع

- صادق ملک شه میرزادی. *ایران در پیش از تاریخ*.
- رومن گیرشمن. *ایران از آغاز تا اسلام*. ترجمه محمد معین.
- گروه نویسندگان. *تاریخ ایران کمبریج*. گروه مترجمان.
- والتر هینتس. *شهریاری ایلام*. ترجمه پرویز رجبی.
- والتر هینتس. *دنیای گم شده ایلام*. ترجمه فیروز فیروزنیا.
- یوسف مجیدزاده. *تاریخ و تمدن ایلام*.
- پییر آمیه. *تاریخ ایلام*. ترجمه شیرین بیانی.
- پییر آمیه. *شوش*. ترجمه علی موسوی.
- محمد یوسف کیانی. *نظری اجمالی به شهرنشینی و شهرسازی در ایران*.
- آرتور اپهام پوپ و فیلیس اکرمین. *سیری در هنر ایران از دوران پیش از تاریخ تا امروز*. ترجمه نجف دریابندری و دیگران.
- یوسف مجیدزاده. *آغاز شهرنشینی در ایران*.

شماره درس	۱۰
نام درس	پژوهش در تاریخ معماری ایران ۲ (دوران پیش از
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	تخصصی
ساعات	۴۸ ساعت (۱۶ ساعت نظری، ۳۲ ساعت عملی)
پیش‌نیاز یا	۰۹

هدف

آشنایی دانشجویان با مشخصات زمانی و مکانی معماری دوران تاریخی پیش از اسلام (از عیلام تا ساسانی)؛ شناخت مفهوم و مشخصات حوزه‌های فرهنگی این دوره و چگونگی تکوین معماری در این حوزه‌ها؛ آشنایی با آثار مهم معماری و شهر در این دوران؛ شناخت ماهیت و کیفیت معماری در این دوران؛ کوشش برای تفسیر معماری یافته‌های باستان‌شناسی مربوط به این دوران.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:

- تعریف محدوده تاریخی و مختصات زمانی- مکانی معماری دوران پیش از اسلام؛

- تعریف حوزه‌های گوناگون فرهنگی و دوره‌های تاریخی، ویژگی‌ها و عوامل مؤثر بر آنها؛

- ویژگی‌های معماری هر حوزه و عوامل تکوین آن؛

- بررسی آثار مهم معماری و شهر در هر حوزه؛

- معرفی آخرین کشفیات باستان‌شناسی و تاریخ معماری در هر حوزه؛

- روش‌های تفسیر معمارانه یافته‌های باستان‌شناسی در این دوران؛

- نظرهای گوناگون در تفسیر بناها و مجتمع‌های این دوران؛

- تعامل معماری در درون ایران‌زمین و نیز بین ایران‌زمین و سرزمین‌های مجاور.

روش

در این درس دانشجویان ضمن آشنایی با مصادیق معماری دوران تاریخی پیش از اسلام، حتی‌المقدور با مواجهه مستقیم با آثار به‌جامانده، به انتخاب خود و با راهنمایی مدرس به یک پژوهش تکمیلی درباره یکی از نمونه‌های شناخته، یا پژوهش اکتشافی درباره یکی از نمونه‌های کمتر شناخته یا ناشناخته می‌پردازند و نتایج مطالعات خود را در کلاس عرضه می‌کنند. انتخاب موضوعات کلی در زمینه معماری ایران در دوران تاریخی پیش از اسلام ایران نیز بلامانع است.

از آنجا که بیشتر اطلاعات درباره معماری پیش از تاریخ ایران حاصل پژوهش‌های باستان‌شناسان است، لازم است دانشجویان با روش‌های تفسیر معمارانه یافته‌های باستان‌شناسی عملاً آشنا شوند. بهتر است برای معرفی آثار و یافته‌های باستان‌شناسی و تحلیل خصوصیات آنها از استادان و کارشناسان متخصص هر حوزه و منطقه و محوطه کمک گرفته شود. در این جلسات، مدرس می‌کوشد در حضور

متخصصان مدعو (در زمینه باستان‌شناسی و تاریخ هنر) و با استفاده از نقشه‌ها و تصاویر گویا و قابل فهم، دانشجویان را به طرح پرسش‌ها و نظرهایی از منظر تاریخ معماری ترغیب و از این راه آنها را با اطلاعات و خلأهای اطلاعاتی موجود از نزدیک آشنا کند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجوی درکلاس؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی)؛ آزمون کتبی

سرفصل مطالب

- مبانی فرهنگی معماری در دوران پیش از اسلام (مبانی اساطیری، دین، قدرت، دولت، طبقات اجتماعی، دفاع)؛
- گستره تاریخی و جغرافیایی استقرارگاه‌ها و آثار معماری ایران در دوران تاریخی پیش از اسلام؛
- معرفی عوامل مؤثر تاریخی و فرهنگی و سیاسی بر معماری (سنت‌ها، هویت ایرانی، مهاجرت‌ها و تهاجمات، تعاملات فراملی، و تحولات اجتماعی و اقتصادی)
- تعریف حوزه‌های فرهنگی و مشخصات آنها، اوضاع و احوال اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی، و دیگر عوامل مؤثر در هر حوزه؛
- معماری هر حوزه؛ عوامل مؤثر در شکل‌گیری آن، ویژگی آثار باقی‌مانده، گونه‌های بناها در هر حوزه فرهنگی و ارتباط معماری حوزه‌های فرهنگی با دوره‌های تاریخی؛
- شیوه‌های مختلف استقرار (روستا، شهر، کوچ‌نشینی) و بررسی مهم‌ترین آثار باقی‌مانده؛
- سبک‌های معماری، ویژگی‌های آنها، و مهم‌ترین آثار باقی‌مانده از آنها در حوزه‌های مختلف فرهنگی؛
- بررسی انواع سبک‌شناسی و دوره‌بندی‌های موجود درباره این دوران و نقد آنها؛
- بررسی سیر تحول معماری و شهر در این دوران؛
- اجزای بنا، طرز فضاسازی، الگوها، ویژگی‌های بصری، تناسبات، و تزیینات در گونه‌های مختلف معماری این دوران؛
- عناصر و عوامل مؤثر بر ساخت بنا (عوامل محیطی، مصالح و نیروی انسانی، فنون و فناوری)؛
- تفسیر معماری یافته‌های باستان‌شناسی در این دوران و روش‌های آن؛
- نظرهای گوناگون درباره معنای بناها و فضاها و کارکرد آنها؛ نمادپردازی در معماری این دوران؛
- تعامل معماری ایرانی با معماری سرزمین‌های مجاور؛ به‌ویژه معماری یونانی- رومی، و ارتباط آن با معماری دوران اسلامی.

منابع

- آرتور ایهام پوپ و فیلیس اکرم‌ن. سیری در هنر ایران از دوران پیش از تاریخ تا امروز، ترجمه نجف دریابندری و دیگران.
- حسن پیرنیا و دیگران. تاریخ ایران باستان.
- ایگور میخائیلوویچ دیاکونوف. تاریخ ایران باستان. ترجمه روحی ارباب.
- ایگور میخائیلوویچ دیاکونوف. تاریخ ماد. ترجمه کریم کشاورز.

- عبدالحسین زریں‌کوب. تاریخ مردم ایران.
- عبدالحسین زریں‌کوب. روزگاران: تاریخ ایران از آغاز تا سقوط سلطنت پهلوی.
- آرتور کریستین‌سن. ایران در زمان ساسانیان، ترجمه رشید یاسمی.
- جرج کمرون. ایران در سپیده‌دم تاریخ. ترجمه حسن انوشه.
- رمان گیرشمن. هنر ایران. ترجمه عیسی بهنام.
- رومن گیرشمن. ایران از آغاز تا اسلام. ترجمه محمد معین.
- کلاوس شیپمان. مبانی تاریخ پارتیان. ترجمه جمشید ارجمند.
- کلاوس شیپمان. مبانی تاریخ ساسانیان. ترجمه کیکاوس جهان‌داری.
- پیر بریان. امپراتوری هخامنشی. ترجمه ناهید فروغان.
- ژوزف ویسهوفر. ایرانیان، یونانیان و رومیان. ترجمه جمشید ارجمند.
- ژوزف ویسهوفر. تاریخ پارس از اسکندر مقدونی تا مهرداد اشکانی. ترجمه هوشنگ صادقی.
- پی‌یر لوکوک. کتیبه‌های هخامنشی. ترجمه نازیلا خلخالی.
- احمد تفضلی. جامع‌ه ساسانی.
- محمد محمدی ملایری. تاریخ و فرهنگ ایران در دوران انتقال از عصر ساسانی به عصر اسلامی.
- محمد محمدی ملایری. ادب و اخلاق در ایران پیش از اسلام و آثار آن در دوران اسلامی.

شماره درس	۱۱
نام درس	پژوهش در تاریخ معماری ایران ۳ (دوران اسلامی ۱)
تعداد واحد	۴
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	تخصصی
ساعات	۶۴ ساعت (۳۲ ساعت نظری، ۳۲ ساعت عملی)
پیش‌نیاز یا	۱۰

هدف

آشنایی دانشجویان با آثار معماری اسلامی ایران؛ سیر تحول معماری اسلامی ایران در دوره‌های مختلف؛ شناسایی و بررسی نکات مبهم و حلقه‌های مفقود در این سیر تحول؛ آشنایی دقیق و عمیق با گونه‌های بناهای دوران اسلامی و عوامل مؤثر در معماری آنها؛ آشنایی آنان با موضوعات معماری اسلامی ایران.

موضوع

- برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
- تبیین مشخصات و سیر تحول معماری دوران اسلامی؛
- فضا و فضا سازی و عوامل مؤثر در آن در دوره‌های مختلف.
- در حاشیه این موضوع‌های اصلی، به این موضوع‌ها نیز پرداخته می‌شود:
- اوضاع و احوال سیاسی، اقتصادی، اجتماعی و به‌خصوص فرهنگی هر دوره به میزان لازم برای ادراک بهتر بستر تولد، علل رشد، رکود و تغییر و تحولات معماری هر دوره؛
- بررسی و معرفی خصوصیات معماری گونه‌های بناهای دوران اسلامی؛
- عوامل مؤثر در شکل‌گیری آنها؛
- مشخصات فضایی و اصول حاکم بر طراحی آنها؛
- معرفی موضوعات معماری اسلامی ایران.

روش

مباحث این درس باید همواره با تصاویر گویا و نقشه‌های خوانا از آثار معماری اسلامی عرضه شود. دانشجویان با مشارکت فعال مباحث کلاس را دنبال و آن را شفاف‌تر و دقیق‌تر می‌کنند. همچنین دانشجویان یک تمرین پژوهشی انجام می‌دهند. بهتر است موضوع این تمرین درباره آثار یا موضوعات ناشناخته یا کمترشناخته یا نقاط ابهام و حلقه‌های مفقود تاریخ معماری اسلامی باشد. کارهای پژوهشی دانشجویان در این درس باید به گونه‌ای تنظیم شود که به مدد نتایج آن، به‌مرور تصویری روشن‌تر و دقیق‌تر از تاریخ معماری اسلامی ایران به دست آید و در مباحث کلاس مؤثر افتد. این پژوهش‌ها باید حتی الامکان با حضور دانشجویان در محل آثار و مواجهه مستقیم ایشان با بناها صورت گیرد. دعوت از صاحب‌نظران و استادان برجسته می‌تواند به مباحث کلاس غنای بیشتری ببخشد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

بخش اول درس:

الف) مقدمات

- تبیین مفهوم معماری اسلامی ایران، محدوده تاریخی و جغرافیایی و حوزه نفوذ آن؛
- معرفی مطالعات انجام شده و انواع منابع و مآخذ معماری اسلامی ایران، جریان‌های گوناگون در تاریخ‌نویسی این معماری و سیر تحول آن، طبقه‌بندی و ارزیابی دستاوردهای جریان‌های مختلف؛
- شیوه شکل‌گیری معماری اسلامی ایران و ارتباط آن با معماری پیش از اسلام ایران و معماری سرزمین‌های هم‌جوار؛
- ارائه تصویری کلی از فرهنگ و جامعه دوران اسلامی، حکومت‌ها و نوع زندگی مردم و اعتقادات و باورهای‌شان.

ب) دوره‌بندی و سیر تحول

- مبانی دوره‌بندی معماری اسلامی و معرفی دوره‌بندی‌هایی که تا کنون انجام شده و نقاط قوت و ضعف هر یک از آنها؛
- عوامل مختلف مؤثر در شکل‌گیری و تغییر و تحولات سیاسی و اجتماعی، وضعیت اقتصادی، ویژگی‌های جغرافیایی و اقلیمی و محلی، مختصات فناوری و ... و میزان تأثیر هر یک از آنها در تغییرات و تحولات معماری و شهرسازی دوره‌های مختلف معماری اسلامی ایران؛
- مشخصات کلی معماری و فضا سازی در دوره‌های مختلف با توجه به انواع بناهای باقی‌مانده از آن دوره‌ها؛
- تفاوت و تشابه خصوصیات معماری دوره‌های مختلف و ریشه‌یابی تغییر و تحولات معماری هر دوره؛
- تذکار: بررسی سیر تحول معماری اسلامی ایران و جستجوی علل این تحولات موضوع اصلی این کلاس را تشکیل می‌دهد. برای بحث در این موضوعات، هم می‌توان به صورت هم‌زمان به سیر تحول یک نوع بنا در طول تاریخ پرداخت و هم مشخصات معماری هر دوره را در بناهای مختلف بررسی و این تحولات را ریشه‌یابی کرد. در مباحث کلاس، می‌توان از نتایج تمرین‌های عملی دانشجویان نیز بهره گرفت. همه مباحث این درس باید با بررسی دقیق آثار آغاز شود و نتایج حاصل کاملاً متکی به مشخصات آنها باشد.

بخش دوم درس:

ج) مقدمات

- تبیین شاخصه‌های اصلی معماری و شهرسازی اسلامی ایران؛
- معرفی کلی خصوصیات معماران و پدیدآورندگان این معماری، روش‌های آموزش و آداب و اخلاق معماری؛
- د) معرفی بناها و اصول حاکم بر آنها:
- معرفی گونه‌های معماری اسلامی ایران (مسجد و مقبره، مدرسه و خانه، کاخ و باغ، بناهای بازار و کاروان‌سرا، حسینیه و تکیه، حمام و آب انبار، آسیاب و یخچال و ...)
- معرفی کلی و بررسی مبانی طراحی هنرهای وابسته به معماری اسلامی تحلیل تأثیر هر یک از آنها در کیفیات فضا و فضا سازی؛
- بررسی اصول کلی حاکم بر طراحی بناها به منظور شناخت بهتر معماری آنها.

منابع

- باقر آیت‌الله زاده شیرازی (و.). مجموعه مقالات اولین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
 - باقر آیت‌الله زاده شیرازی (و.). مجموعه مقالات دومین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
 - باقر آیت‌الله زاده شیرازی (و.). مجموعه مقالات سومین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
 - ریچارد اتینگهاوزن و الگ گرابار. هنر و معماری اسلامی. ترجمه اردشیر اشراقی.
 - نادر اردلان و لاله بختیار. حس وحدت: سنت عرفانی در معماری ایرانی. ترجمه حمید شاهرخ.
 - شیلا بلر و جان اتان بلوم. هنر و معماری اسلامی. ترجمه اردشیر اشراقی.
 - آرتور پوپ و فیلیس اکرم (و.). بررسی هنر ایران. ترجمه زیر نظر سیروس پرهام. ج ۳.
 - آرتور پوپ و دیگران. معماری ایران. ترجمه غلامحسین صدری افشار.
 - محمدکریم پیرنیا. شیوه‌های معماری ایرانی.
 - محمدکریم پیرنیا. معماری اسلامی ایران.
 - کامبیز حاجی قاسمی (و.). گنجنامه: فرهنگ آثار معماری اسلامی ایران.
 - دونالد ویلبر. معماری اسلامی ایران در دوره ایلخانان. ترجمه عبدالله فریار.
 - آندره گدار. هنر ایران. ترجمه بهروز حبیبی.
 - لیزا گلمبک و دونالد ویلبر. معماری تیموری در ایران و توران. ترجمه کرامت‌الله افسر و محمدیوسف کیانی.
 - گلرو نجیب‌اوغلو. هندسه و تزیین در معماری اسلامی. ترجمه مهرداد قیومی بیدهندی.
 - کامبیز نوایی و کامبیز حاجی قاسمی. خشت و خیال: شرح معماری اسلامی ایران.
 - مارکوس هانشتاین و پیتر دیلیس. اسلام، هنر و معماری. ترجمه زیر نظر هرمز ریاحی.
 - روبرت هیلنبراند. معماری اسلامی. ترجمه باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی.
- John D. Hoag. *Islamic Architecture, Lecta architecture.*

شماره درس	۱۲
نام درس	تاریخ شهر در ایران
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	تخصصی
ساعات	۳۲ ساعت
پیشنیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با مفهوم شهر ایرانی؛ سیر تحول شهر و ساخت و سازمان فضایی آن از زمان پیدایش شهرنشینی در ایران تا دوران حاضر.

موضوع

- برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
- ویژگی‌های کالبدی- فضایی شهر؛ تأثیر عوامل مختلف زیست‌محیطی، اقلیمی، اجتماعی، فرهنگی، اقتصادی بر شکل‌گیری فضاها و مجموعه‌های شهری، تحولات ساختار و سازمان فضایی شهر؛
- رابطه عناصر معماری و شهری در شکل‌گیری کالبدی- فضایی مجموعه شهری.

روش

درس به صورت نظری- سمیناری عرضه می‌شود. دانشجویان ضمن مشارکت در مباحث کلاس، با انتخاب یکی از موضوعات مرتبط، به پژوهش در آن زمینه می‌پردازند و نتایج پژوهش را در کلاس عرضه می‌کنند. در صورت لزوم، مطالعات میدانی انجام می‌گیرد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجوی در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- مفهوم شهر ایرانی، طرز پیدایش و سیر تحول آن؛
- شهر ایرانی از منظر اسطوره‌ها و آرمان‌ها؛
- پایتخت‌ها و مراکز شهری مهم ایرانی در بستر تاریخ؛
- شیوه مکان‌یابی شهر ایرانی در پهنه سرزمین؛
- عوامل (طبیعی و فرهنگی) مؤثر بر شکل‌گیری شهر و فضای شهری؛
- اجزای تشکیل‌دهنده شهر و سیر تطور آنها در طی تاریخ؛
- انواع شکل شهر و تحولات آن در ایران؛
- ویژگی‌های بافت شهری سنتی ایران و تأثیر عوامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی بر آن؛
- شهر ایرانی به روایت ایرانیان؛
- شهر ایرانی به روایت بیگانگان؛
- رابطه معماری و شهر و تحولات آن در بستر تاریخ؛
- مفهوم فضای شهری و فضای عمومی در سیر تکوین شهر ایرانی.

منابع

- پرواند آبراهامیان. ایران بین دو انقلاب: از مشروطه تا انقلاب اسلامی. ترجمه کاظم فیروزمند و دیگران.

- ماشاء الله آجودانی. مشروطه ایرانی.
- ابن خلدون. مقدمه ابن خلدون. ترجمه محمد پروین گنابادی.
- ابودلف. سفرنامه ابودلف در ایران. ترجمه سید ابوالفضل طباطبائی.
- برتولد اشپولر. تاریخ ایران در قرون نخستین اسلامی. ترجمه جواد فلاطوری.
- احمد اشرف. موانع تاریخی رشد سرمایه داری در ایران.
- احمد اشرف. «ویژگیهای تاریخی شهرنشینی در ایران دوره اسلامی». در: نامه علوم اجتماعی، ش ۴.
- تیتوس بورکهارت. هنر اسلامی: زبان و بیان. ترجمه مسعود رجبنیا.
- لئوناردو بنه ولو. تاریخ شهرهای اسلامی و اروپایی در قرون وسطا. ترجمه پروانه موحد.
- محمود توسلی. ساخت شهر و معماری در اقلیم گرم و خشک ایران.
- محمود توسلی و ناصر بنیادی. طراحی فضای شهری. ج ۱ و ۲.
- آرتور پوپ. معماری ایران.
- حسن پیرنیا. ایران باستان.
- حسن پیرنیا. اشکانیان.
- محمدکریم پیرنیا. شیوه‌های معماری ایرانی.
- نینا پیگولوسکایا و دیگران. تاریخ ایران. ترجمه کریم کشاورز.
- نینا پیگولوسکایا. شهرهای ایران در روزگار پارتیان و ساسانیان. ترجمه عنایت الله رضا.
- هشام جعیت. کوفه: پیدایش شهر اسلامی. ترجمه ابوالحسن سروقد مقدم.
- سیدمحمدعلی جمالزاده. گنج شایگان (اوضاع اقتصادی ایران در ابتدای قرن بیستم).
- آسیه جوادی (و.). معماری ایران به قلم ۳۳ پژوهشگر ایرانی.
- جهانبگلو، رامین. ایران و مدرنیته، گفت و گوهایی با پژوهشگران ایرانی و خارجی در زمینه رویارویی ایران با دستاوردهای جهان مدرن.
- عبدالهادی حائری. نخستین رویاروییهای اندیشه‌گران ایران با دو رویه تمدن بورژوازی غرب.
- فرخ حسامیان و گیتی اعتماد و محمدرضا حائری. شهرنشینی در ایران.
- سیدمحمدعارف حسینی. نیک شهر قدسی.
- اردشیر خدادادیان. هخامنشی‌ها.
- پیتر دلاواله. سفرنامه دلاواله. ترجمه شعاع‌الدین شفا.
- م. م. دیاکونف. تاریخ ایران باستان. ترجمه روحی ارباب.
- مرتضی راوندی. تاریخ اجتماعی ایران از آغاز تا عصر حاضر.
- پرویز رجبی. هزاره‌های گمشده.
- محمدتقی رهنمایی و پروانه شاه‌حسینی. فرایند برنامه‌ریزی شهری ایران.
- ح. م. زاوش. تهران در گذرگاه تاریخ.

- عبدالحسین زرین‌کوب. تاریخ ایران از آغاز تا سقوط سلطنت پهلوی.
- جرجی زیدان. تاریخ تمدن اسلام. ترجمه علی جواهرکلام.
- حسین سلطانزاده. مقدمه‌ای بر تاریخ شهر و شهرنشینی در ایران. تهران: نشرآبی، ۱۳۶۵.
- حسین سلطانزاده. روند شکل‌گیری شهر و مراکز مذهبی در ایران. سفرنامه ونیزیان در ایران. ترجمه منوچهر امیری.
- محمدرضا سوداگر. رشد روابط سرمایه‌داری در ایران. ژان شاردن. سفرنامه شاردن. ترجمه حسین عریضی.
- رضا شعبانی. تاریخ اجتماعی ایران در عصر افشار.
- جعفر شهری. تاریخ اجتماعی تهران در قرن سیزدهم.
- عیسی صدیق. تاریخ فرهنگ ایران.
- سیدجواد طباطبایی. دیباچه‌ای بر نظریه انحطاط ایران.
- سیدجواد طباطبایی. مکتب تبریز و مبانی تجددخواهی.
- بهروز عمرانی و حسین اسمعیلی سنگری. بافت تاریخی شهر تبریز. علی‌اصغر فقیهی. تاریخ آل بویه.
- محمدمنصور فلامکی. فارابی و سیر شهروندی در ایران.
- اقتصاد سیاسی ایران از مشروطیت تا سقوط رضاشاه. ترجمه محمدرضا نفیسی.
- محمدعلی همایون کاتوزیان. دولت و جامعه در ایران: انقراض قاجار و استقرار پهلوی. ترجمه حسن افشار.
- وینسنت فرانسیس کاستللو. شهرنشینی در خاورمیانه. ترجمه پرویز پیران و عبدالعلی رضایی.
- کتاب تهران، مجموعه آثار نویسندگان. ۴ ج.
- جرج مان کرزن. ایران و قضیه ایران. ترجمه وحید مازندرانی.
- حسین کریمان. تهران در گذشته و حال.
- کلاویخو. سفرنامه کلاویخو. ترجمه مسعود رجب‌نیا.
- جوئل ل. کومر. احیای فرهنگی در عهد آل بویه. ترجمه سعید حنائی کاشانی.
- آندره گدار. هنر ایران. ترجمه بهروز حبیبی.
- رمان گیرشمن. ایران از آغاز تا اسلام. ترجمه دکتر محمد معین.
- محمد محمدی ملایری. تاریخ و فرهنگ ایران در دوره انتقال از عصر ساسانی به عصر اسلامی. ۶ ج.
- آدام متز. تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری. ترجمه علیرضا ذکاوتی قراگزلو.
- باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی (و.). مجموعه مقالات اولین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
- باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی (و.). مجموعه مقالات دومین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
- باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی (و.). مجموعه مقالات سومین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
- عبدالله مستوفی. تاریخ اجتماعی و اداری دوره قاجاریه. فریده ممتاز. جامعه‌شناسی شهری.
- جیمز موریس. تاریخ شکل شهر تا انقلاب صنعتی. ترجمه راضیه رضازاده.

- عزت‌الله نگهبان. شوش، کهن‌ترین مرکز شهرنشینی جهان.
- دونالد ویلبر. معماری اسلامی ایران در دوره ایلخانان. ترجمه عبدالله فریار.
- جواد هروری. ایران در زمان سامانیان.
- لطف‌الله هنرفر. اصفهان.
- والتر هینتس. دنیای گمشده عیلام. ترجمه فیروز فیروزنیا.
- روبرت هیلنبراند. معماری اسلامی. ترجمه باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی.
- محمدیوسف کیانی. نظری اجمالی به شهر و شهرنشینی در ایران.
- محمدیوسف کیانی. معماری ایران: دوره اسلامی.
- محمدیوسف کیانی. شهرهای ایران.
- Heinz Gaube. *Iranian Cities*.
- Masoud Kheirabadi. *Iranian Cities: Formation and Development*.

شماره درس	۱۳
نام درس	کارگاه تدوین پایان‌نامه
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	تخصصی
ساعات	۳۲ ساعت
پیش‌نیاز یا حداقل ۱۴ واحد از دروس پایه و تخصصی	

هدف

آشنا ساختن دانشجویان با شیوه‌های تدوین رساله از نخستین مراحل آن — یعنی تدقیق موضوع، اهداف، پرسش‌ها یا فرضیه‌های مربوط، بررسی روش‌های مناسب تحقیق و تأثیر آنها بر محصول تحقیق و اعتبار آنها — تا چگونگی پیشبرد مراحل تحقیق، مشخصات و اجزای پایان‌نامه و چگونگی تنظیم و تدوین. دانشجویان فرصت خواهند داشت تا ضمن پیشبرد پایان‌نامه خود به موازات این درس، مباحث مرتبط با رساله خود را در کلاس به بحث بگذارند.

موضوع

- برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
- تدقیق موضوع تحقیق، سوالات، فرضیات و مفروضات آن؛
- شناسایی و مرور پیشینه تحقیق و تعیین رابطه آن با موضوع تحقیق؛
- تعیین موضع معرفت‌شناختی و هستی‌شناختی تحقیق و روش‌شناسی آن؛
- نقش نظریه در تحقیق؛
- چگونگی تهیه طرح تحقیق
- روش تنظیم پیشنهادنامه تحقیق؛
- اجزای پیشنهادنامه (پروپوزال) و فواید و حدود هر یک؛
- انتخاب روش تحقیق متناسب با هر موضوع؛
- مراحل تحقیق؛
- ساختار رساله؛
- نوشتن رساله.

روش

این درس در هنگامی عرضه می‌شود که دانشجویان موضوع کلی رساله‌شان را انتخاب کرده و به تصویب رسانده‌اند. مدرس جلسات کلاس را بر حسب موضوعات رساله‌ها تنظیم می‌کند. کلاس به صورت سمیناری عرضه می‌شود و بسته به موضوع رساله‌ها، از استادان متخصص در حوزه‌های مرتبط با موضوعات رساله‌ها و نیز استادان راهنمای رساله‌ها برای سخنرانی در جلسات کلاس دعوت می‌کند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجویان در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- مقصود از پایان‌نامه در دوره کارشناسی ارشد مطالعات معماری ایران؛
- حوزه‌های موضوعات ذیربط؛
- فایده و ضرورت تحقیق و شیوه تشخیص آن؛

- اهمیت تعیین دامنۀ تحقیق؛
- دیدگاه و رویکرد و روش در تحقیق؛
- ضرورت بسط دادن دامنۀ تحقیق در آغاز و تحدید آن در طی تحقیق؛
- اهمیت استفاده از صاحب‌نظران در تحدید و تسریع تحقیق؛
- زمان و روش تنظیم پیشنهادنامه (پروپوزال)؛
- شیوۀ طرح پرسش تحقیق؛
- انواع پیشینۀ تحقیق و رابطه آنها با پرسش تحقیق؛
- رابطه بین نظریه، معرفت‌شناسی و روش‌شناسی؛
- طرزتهیۀ طرح تحقیق؛
- چگونگی پیشبرد تحقیق؛
- انواع رساله؛
- ساختار رساله، اجزا و اهمیت آن؛
- تنظیم و تدوین و نوشتن رساله؛
- مقدمات و مؤخرات رساله؛
- ارزیابی اعتبار تحقیق؛
- مخاطبان رساله؛
- روش و اصول دفاع از رساله و تهیۀ نمایش پاورپوینت و مانند آن؛
- گام‌های بعد از دفاع.

منابع

- میشل بو. هنر تزنویسی: راهنمای جامع نگارش تیز دکتری و پایان‌نامۀ کارشناسی ارشد.
- ویلیام لارنس نیومن. شیوہ‌های پژوهش اجتماعی، رویکردهای کیفی و کمی. ترجمۀ حسن دانائی فرد و حسین کاظمی.
- ایان بوردن. رسالۀ پایانی: راهنمای دانشجویان معماری. ترجمۀ فاطمه مهدی‌زاده.
- Wayne C. Booth, Gregory G. Colomb & Joseph M. Williams. *The Craft of Research*.
- Zina O'Leary. *The Essential Guide to Doing Research*.
- John Biggam. *Succeeding with your Master's Dissertation: a Step by Step Handbook*.
- Lain Borden and Ruedi Katerina. *Dissertation: an Architecture Student's Handbook*.

شماره درس	۱۴
نام درس	پایان‌نامه
تعداد واحد	۵
نوع واحد	کارگاهی
نوع درس	اصلی- تخصصی
ساعات	
پیش‌نیاز یا	۱۳

هدف

توانایی دانشجوی در استفاده از آموخته‌ها و اندوخته‌های خود در طی دوره و تسلط بر استفاده از مجموعه آنها در قالب یک کار تحقیقی تخصصی تاریخ معماری؛ ارزیابی این توانایی.

موضوع و روش

– پایان‌نامه یک کار تحقیقی در حد تحقیقات حرفه‌ای در تاریخ معماری ایران است. فارغ‌التحصیل این دوره باید بتواند در مقام متخصص تحقیق در تاریخ معماری ایران، موضوعی تخصصی را در یکی از حوزه‌های گوناگون تاریخ معماری ایران اختیار کند و تحقیق آن را از آغاز زیر نظر استاد راهنما پیش برد و به نتیجه برساند.

– موضوع تحقیق باید طوری انتخاب شود که به روشن شدن مبهمات تاریخ معماری ایران کمک کند یا بنیادهای نظری و روشی آن را استوار سازد.

– دانشجوی باید متناسب با موضوع انتخاب‌شده، توانایی خود را در نوشتن پیشنهادنامه (پروپوزال)، انتخاب و اجرای روش مناسب تحقیق، مطالعه پیشینه، شناسایی و مطالعه منابع، سامان‌دهی اطلاعات و تحلیل و تفسیر آنها، مدیریت اطلاعات و دانش در جهت هدف تحقیق، و نوشتن گزارش و رساله تحقیقی نشان دهد.

– با توجه به ماهیت میان‌رشته‌ای بسیاری از موضوعات تاریخ معماری، توصیه می‌شود از استاد مشاور متناسب با موضوع نیز کمک گرفته شود.

– گذشته از آنکه این تحقیق باید مستمراً زیر نظر استاد راهنما پیش برود، دانشجوی باید با عرضه یک سمینار تخصصی درباره ساختار رساله و شرح مبسوط یکی از فصول رساله، گروه آموزشی را از پیشرفت کار و تعهد خود به پیشنهادنامه تحقیق آگاه و مطمئن کند.

روش ارزیابی

در ارزیابی پایان‌نامه، علاوه بر مطابقت رساله با مشخصات یادشده و مشخصات شکلی، توجه به فعالیت‌های پژوهشی دانشجوی در طی دوره (مشارکت فعالانه در کارهای جمعی دانشجویان، فعالیت در سایت اینترنتی گروه، برگزاری سمینار و نمایشگاه، شرکت در همایش‌های تخصصی، شرکت در سفرهای علمی، چاپ مقاله، ...) ضروری است.

۳-۴. درس اختیاری

شماره درس	۱۵
نام درس	فرهنگ زیست در بوم ایران
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	اختیاری
ساعات	۴۸ ساعت (۱۶ ساعت نظری، ۳۲ ساعت عملی)
پیشنیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با معنای فرهنگ و نسبت آن با بستر تاریخی و جغرافیایی و طبیعی‌اش؛ عبور از مظاهر فرهنگی به منظور دست یافتن به فرهنگ و معنای مظاهر فرهنگی، با پرهیز از اکتفا به مظاهر ملموس یا ناملموس فرهنگ؛ آشنایی دانشجویان با جایگاه فرهنگ ایرانی در جهان و منطقه؛ صورتهای گوناگون فرهنگ ایرانی در مناطق مختلف ایران و ویژگی‌های مشترک آنها؛ شناخت معماری و شهر به منزله مکان زیست انسان در منظر فرهنگی.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش و پرورش موارد زیر توجه می‌شود:

- نسبت آثار ملموس و ناملموس فرهنگ با بستر آنها در مطالعه تاریخ معماری ایران، با توجه به ویژگی‌های ایران و فرهنگ ایرانی؛ از جمله تنوع فرهنگها و پاره‌فرهنگها و تعامل پیوسته آنان، تاریخ طولانی زیست انسان در این سرزمین و پیوستگی آن، قرار گرفتن ایران زمین در مسیر راه‌های حساس جهان در طی تاریخ، حضور ادیان گوناگون در این سرزمین از دیرباز تا کنون؛
- شناخت و نقد دیدگاه‌ها و رویکردهای مسلط در مطالعه فرهنگ ایران و مظاهر آن، از جمله شرق‌شناسی و فروع آن؛
- اهمیت مطالعه کلنگرانه و جامع‌نگرانه و میان‌رشته‌ای به فرهنگ ایرانی و مظاهر آن، در مقابل مطالعه جزء‌نگرانه و جزئی‌نگرانه و تکرشته‌ای یا چندرشته‌ای؛
- معرفی دیدگاه «منظر فرهنگی» به منزله یکی از دیدگاه‌های مطالعه فرهنگ ایرانی و مظاهر آن؛
- بررسی مظاهر شاخص فرهنگ ایرانی به منزله منابع شناخت ایران و ایرانی و مراتب و معانی گوناگون آنها و تفسیر آنها در بستر تاریخی و طبیعی‌شان؛
- جایگاه ایران و فرهنگ ایرانی در جهان و منطقه و نقش آن در تجربه زیستن در ایران؛
- به دست آوردن تصویری واحد از فرهنگ ایرانی در طی زمان از میان رویدادها و اطلاعات روایت‌های متنوع و ظاهراً متناقض مربوط به آن.

روش

روش تدریس در این درس شامل سه مرحله است: (۱) مواجهه کردن دانشجویان با مظاهر فرهنگ ایرانی (با تأکید بر مظاهر معماری)؛ (۲) طرح پرسش‌های متنوع برای تحلیل و تفسیر مظاهر و استفاده از همراهی دانشجویان برای گسترده کردن پرسش‌ها؛ (۳) شرح و تفسیر مظاهر به کمک پرسش‌های مطرح‌شده و تلاش برای یافتن معیارهایی علمی برای نقد دریافته‌ها از مظاهر فرهنگ ایرانی (با تأکید بر مظاهر معماری).

برای تقویت روحیه پرسشگری دانشجویان بهتر است مدرس از عرضه اطلاعات بدون طرح پرسش پرهیز کند. مدرس باید دانشجویان را در طرح پرسش‌های همگرا کمک کند و تلاش کند تا پرسش‌های اولیه ایشان را به کمک خودشان به پرسش‌های مفید و معنادار علمی بدل کند. به همین سبب در نخستین جلسات، مدرس هدف و پرسش‌های اصلی درس را مطرح می‌کند و تلاش می‌کند تا با عرضه مثال‌های گوناگون پرسش‌انگیز از مظاهر فرهنگ ایرانی، دانشجویان را به پرسش ترغیب کند و آنان در مسیر یافتن پاسخ‌های محتمل راهنمایی و از مخاطرات آن آگاه کند و سپس از ایشان بخواهد که در این مسیر وظیفه بیشتری بر عهده گیرند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- پرسش‌ها و اهداف و اهمیت درس (ایران کجاست؟ ایرانی کیست؟)؛
- جایگاه ایران در جهان از نظر طبیعی، جغرافیایی، تاریخی، و فرهنگی و ارتباط میان آنها؛
- جایگاه ایران در منطقه؛
- نجد ایران و خصوصیات تاریخی و طبیعی آن (موانع و منابع زیستن در نجد ایران)؛
- تأثیر جایگاه جهانی و منطقه‌ای نجد ایران بر فرهنگ ایرانی؛
- قلمروهای فرهنگی-تاریخی-طبیعی ایران و نسبت میان آنها؛
- عناصر و ویژگی‌های عمومی فرهنگ ایرانی؛
- خصوصیات فرهنگ ایرانی در آینه مظاهر آن؛
- بررسی و قرائت نمونه‌هایی از مظاهر فرهنگ ایرانی (با تأکید بر قلمروها، زیستگاه‌ها، شهرها، و بناها) از دوره‌های گوناگون.

منابع

- ویلیام بین فیشر. تاریخ ایران کمبریج. ترجمه تیمور قادری. ج ۱.
- رومن گیرشمن. ایران از آغاز تا اسلام. ترجمه محمد معین.
- سازمان نقشه‌برداری کشور. اطلس تاریخی ایران.
- گی لسترنج. جغرافیای تاریخی سرزمین‌های خلافت شرقی. ترجمه محمود عرفان.
- عبدالحسین زرین‌کوب. روزگاران ایران (مقدمه).
- عبدالحسین زرین‌کوب. تاریخ مردم ایران. ج ۲.
- سیدحسین نصر. معرفت و معنویت.

- از ایران چه می‌دانیم؟ (مجموعه کتاب منتشر شده به وسیله دفتر پژوهش‌های فرهنگی).

شماره درس	۱۶
نام درس	مستندسازی و معرفی آثار تاریخی
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	اختیاری
ساعات	۱۶ ساعت
پیشنیاز	-

هدف

شناخت مستندسازی به منزله ابزاری مهم برای شناخت و فهم آثار تاریخی معماری؛ کسب دانش و مهارت مربوط به اقسام روشها و فنون مستندسازی متناسب با ثبت و ضبط آثار تاریخی معماری؛ اقسام محملهای مستندسازی، امکانات و محدودیتهای آنها؛ غیرنوشتاریتأمل در مبانی مستندسازی و بازنگاری و ثبت آثار تاریخی؛ افزودن بر گنجینه مستندات آثار تاریخی کشور و نقد و اصلاح اسناد موجود؛ توجه به اهمیت مستندسازی به منزله مسیر فهم اثر.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموختن و پروراندن موارد زیر توجه می‌شود:

- رابطه میان فهم اثر و اسناد غیرنوشتاری آن (نقشه، عکس، فیلم، صوت، ...)
- اقسام فنون مستندسازی و بازنگاری و معرفی آثار؛
- تشخیص نوع مستندسازی متناسب با ویژگیهای هر اثر و متناسب با هدف هر طرح مستندسازی؛
- تشخیص دامنه و سلسله مراتب محیط مرتبط با اثر که در حیطه طرح مستندسازی قرار می‌گیرد؛
- دیدگاهها و رویکردهای مبنای اقسام اسناد و روشهای مستندسازی و بازنگاری؛ تواناییها و محدودیتهای هر یک در بیان آثار و روشن کردن نوع پیوند میان آثار و اسناد؛ توجه به اسناد از حیث نوع حکایتی که از آثار می‌کنند و طرز و نوع بهره‌گیری از آنها در فهم و تفسیر آثار؛
- برنامه‌ریزی و تدوین محتوای برنامه‌های ثبت و ضبط و مستندسازی و انجام دادن مراتب و مراحل گوناگون آن؛
- روشها و فناوریهای متعارف و ویژه برای تهیه اطلاعات برای بازخوانی و تفسیر محیط و استفاده از آنها در تاریخنگاری معماری؛
- مفاهیم نظری و عملی طبقه‌بندی اطلاعات و دانش تاریخ معماری.

روش

درس به صورت نظری همراه با تمرین عملی دانشجویان عرضه می‌شود. دانشجویان با حضور در آثار تاریخی در کنار مدرس، می‌آموزند که چگونه از اثر درس بگیرند و در مسیر فهم اثر تأمل، و آن فهم را به سند تبدیل کنند. همچنین می‌آموزند که مستندسازان دیگر چنین مسیری را چگونه طی کرده‌اند و شیوه و ابزار مستندسازی

آنان چه خاستگاهی داشته است. دانشجویان ضمن آشنایی با مباحث و روش‌های مستندسازی و تفسیر آثار، در تمرینی عملی با مستندسازی و نیز تفسیر آثار از طریق اسناد آشنا خواهند شد و ظرایف آن را در عمل خواهند آموخت. مهم‌ترین وجه تمرین، توجه دادن دانشجویان به نقش انسان (مستندساز/ مفسر) در مواجهه با اثر و مسیر بیان اثر در قالب سند و مسیر عکس آن، یعنی فهم اثر از طریق سند است.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب درس

- اهمیت تأمل مستقیم در اثر تاریخی و فهم و تفسیر آن؛
- دیدگاه‌های فهم اثر تاریخی؛
- نسبت حامل‌های اطلاعات معماری با نوع فهم و تفسیر آثار؛
- بازسازی تصویری اثر و جایگاه آن در فهم اثر تاریخ معماری؛
- جایگاه اقسام اسناد در بازنمایی آثار؛
- مفاهیم پایه‌ی ثبت و ضبط و مستندسازی اطلاعات تاریخی (خصوصیات کمی و کیفی، تعاریف پایه‌ی مواد و موضوعات و روش‌ها و معیارهای ثبت و ضبط آثار تاریخی، اقسام حامل‌های ثبت آثار تاریخی)؛
- مراحل ثبت و ضبط و مستندسازی (برنامه‌ریزی، گردآوری، نقد و تفسیر، انتظام، نگهداری، عرضه اسناد، ...)
- شیوه‌های متعارف و پیشرفته‌ی برداشت؛ برداشتهای ویژه (برداشت در عمق، برداشت زیر سطح آب، برداشت عوارض طبیعی، برداشت مجموعه‌های بزرگ و شهر)؛
- رایانه و قالب‌های رایانه‌ای در مستندسازی اطلاعات تاریخی؛
- واقعیت مجازی و نقش آن در تاریخ‌نگاری معماری
- شیوه‌های نگهداری و پایدارسازی و انتقال اطلاعات؛ مبانی و روش‌های طبقه‌بندی اطلاعات و دانش تاریخ معماری؛
- بنیادهای نظری روش‌های مستندسازی و تأثیر آنها بر نوع دلالت اسناد بر آثار معماری.

منابع

- David Andrews et al. *Measured and Drawn: Techniques and Practice for the Metric Survey of Historic Buildings*.
- S. Ross et al (Eds.). *Computing for Archaeologists*.
- *Architectural Heritage: Inventory and Documentation Methods in Europe*. Proceedings of a European colloquy organized by the Council of Europe and the French Ministry for Education and Culture—Direction du patrimoine.
- Getty Art History Information Program and International Council of Museums International Documentation Committee. *Developments in International Museum and Cultural Heritage Information Standards*.
- R. Harrison (Ed.). *Manual of Heritage Management*.
- S. Holm. *Facts and Artifacts: How to Document a Museum Collection*.
- V. Porter & R. Thornes. *A Guide to the Description of Architectural Drawings*.
- Fiona Cameron & Sarah Kenderdine (Ed.). *Theorizing Digital Cultural Heritage: A Critical Discourse*.
- Melissa Mannon. *Cultural Heritage Collaborators: A Manual for Community Documentation*.
- John Bold. *Guidance on Inventory and Documentation of the Cultural Heritage*.
- Lindsay MacDonald (Ed.). *Digital Heritage: Applying Digital Imaging to Cultural Heritage*.

- Manos Baltasvias et al (Eds.). *Recording, Modeling and Visualization of Cultural Heritage: Proceedings of the International Workshop, Centro Stefano Franscini, Monte Verita, Ascona, Switzerland.*

شماره درس	۱۷
نام درس	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان (۱) (جهان)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲ ساعت
پیشنیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با تأثیرات گوناگون حضور اسلام در بستر فرهنگی سرزمین‌های جهان اسلام و نقش آن در مسیر پدید آمدن معماری و فراورده‌های فرهنگی دیگر و مقایسه آنها با هم؛ تعامل میان معماری سرزمین‌های اسلامی در طی تاریخ.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده. به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
 - نقد و بررسی معماری ملی و بومی و رابطه آن با معماری دیگر سرزمین‌های اسلامی، جستجوی ریشه‌ها، پیوندها، دریافت تأثیر و تأثرها و تلاقی جریان‌های متفاوت فرهنگی در فرایند شکل‌دهی انسان به فضای زیستی - معماری - خود.

روش

نظر به گستردگی بسیار مضامین حوزه تحقیق و اهمیت بنیادی آن در فراهم آوردن بستر واقعی فهم تاریخ معماری جهان اسلام، این درس به صورت نظری همراه با تمرین عملی عرضه می‌شود. در بخش نظری، حتی‌المقدور از استادان گوناگون متبحر در هر یک از حوزه‌های فرهنگی جهان اسلام به عنوان سخنران مدعو استفاده می‌گردد. هر یک دانشجویان در تمرین عملی خود، به یکی از موضوع‌های این حوزه می‌پردازند. نتایج تحقیق دانشجویان در کلاس به بحث گذاشته می‌شود. با توجه به نبود منابع کافی، این درس به تدریج منابع درسی خود را نیز پدید خواهد آورد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجویان در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب درس

- مطالعه تطبیقی در تاریخ معماری؛ مبانی و روش‌های آن؛
- محدوده جغرافیایی و تاریخی جهان اسلام و حوزه‌های جغرافیایی- فرهنگی آن؛
- مناطق مختلف جهان اسلام؛ سیر تحول معماری، آثار برجسته معماری و شهر، و عوامل مؤثر بر تحولات آنها؛
- مقایسه تاریخی معماری مناطق مختلف در سرزمین‌های اسلامی؛
- مقایسه موضوعی معماری مناطق مختلف.
- تبصره: با توجه به گستردگی سرزمین‌های تحت پوشش جهان اسلام، تنوع موضوعات و مقولات و نیز وسعت دوره زمانی موضوع درس، استاد می‌تواند در هر نیم‌سال عرضه درس، موضوعات و گستره‌های تاریخی و جغرافیایی معینی را انتخاب و دانشجویان را به پژوهش در آنها هدایت کند.

منابع

- جرج میشل. معماری جهان اسلام: تاریخ و مفهوم اجتماعی آن. ترجمه یعقوب آژند.
 - روبرت هیلنبراند. معماری اسلامی. ترجمه باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی.
 - ریچارد اتینگهاوزن و الگ گرابر. هنر و معماری اسلامی. ترجمه یعقوب آژند.
 - شیلا بلر و جانانان بلوم. هنر و معماری اسلامی. ترجمه اردشیر اشراقی.
 - مارکوس هانشتاینو پیتر دیلیس. اسلام، هنر و معماری. ترجمه به سرپرستی هرمز ریاحی.
 - گل‌رو نجیب اوغلو. هندسه و تزیین در معماری اسلامی. ترجمه مهرداد قیومی بیدهندی.
- John D. Hoag. *Islamic Architecture, Lecta architecture.*

شماره درس	۱۸
نام درس	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان (۲)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲ ساعت
پیشنیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با آثار مهم معماری تمدن‌های تأثیرگذار مشرق زمین- هند، چین، ژاپن — و فهم تأثیر جریان‌های فکری و فرهنگی این تمدن‌ها در معماری آنها به منظور فراهم کردن زمینه برای مطالعات تطبیقی معماری فرهنگ‌ها و تمدن‌های مختلف با معماری ایران.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:

- رابطه هنر و معماری با مبانی فکری- فلسفی، باورها و فرهنگ جوامع مشرق‌زمین از طریق بررسی آثار معماری و شهر؛
- مقایسه رابطه یادشده با رابطه میان معماری و فرهنگ ایرانی و بررسی تطبیقی آثار معماری آنها؛
- تعامل جزئی و کلی احتمالی میان معماری در سرزمین‌های مشرق‌زمین و ایران در طی تاریخ.

روش

درس به صورت نظری- سمیناری، با استفاده از تصاویر گویا از آثار معماری و شهر، عرضه می‌شود. در عین حال، از دانشجویان خواسته می‌شود آموخته‌های خود را در یک تمرین عملی درباره پیوند میان معماری و فرهنگ در یکی از سرزمین‌های مشرق‌زمین، و حتی‌المقدور مقایسه آن با معماری ایران، عملاً بیازمایند. بحث درباره یافته‌های پژوهشی دانشجویان در کلاس، از راه‌های مؤثر پیشبرد این درس است. در بخش نظری، حتی‌المقدور از استادان گوناگون متبحر در هر یک از حوزه‌های فرهنگی مشرق‌زمین به عنوان سخنران مدعو استفاده می‌گردد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجویان در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- مطالعه تطبیقی در تاریخ معماری؛ مبانی و روش‌های آن؛
- معماری و تمدن هند (معبد هندو و نسبت آن با هستی‌شناسی هندویی، هنر و زیبایی در تفکر هندو؛ دین بودا و آثار معماری وابسته به آن در هندوستان؛ بررسی تطبیقی معماری بودایی و معماری هندویی)؛
- معماری و تمدن چین (مکتب کنفوسیوس و دائو؛ ظهور هستی‌شناسی چینی در معماری و شهر؛ دین بودا در چین و مظاهر معماری آن)؛
- معماری و تمدن ژاپن (ادیان شینتو و ذن؛ مبانی هستی‌شناسی ژاپنی و مظاهر آن در معماری و هنر و ادبیات؛ معماری باستانی ژاپن؛ تأثیر فرهنگ و تمدن چین بر ژاپن؛ ذن و تداوم فرهنگی ژاپن)؛
- بررسی تعاملات احتمالی این فرهنگ‌ها با فرهنگ و معماری ایران.

منابع

- ه. و. جنسن. تاریخ هنر. ترجمه پرویز مرزبان.
- ارنست گامبریچ. تاریخ هنر. ترجمه علی رامین.
- تیتوس بورکهارت. هنر مقدس: اصول و روشها. ترجمه جلال ستاری.
- داریوش شایگان. ادیان و مکتبهای فلسفی هند.
- داریوش آشوری. تاریخ و فرهنگ چین.
- نلی دله. ژاپن: روح گریزان. ترجمه ع. پاشایی و نسترن پاشایی.
- سوکیو اونو. شین تو: راه کامی. ترجمه نسترن پاشایی.
- ر. ای. فی شر. نگارگری و معماری بودایی. ترجمه ع. پاشایی.
- چارلز مور. جان ژاپنی. ترجمه ع. پاشایی.
- لادن اعتضادی. «مبانی معرفت‌شناسی ذن». در: ص ۳۴.
- لادن اعتضادی. «ذن و معماری ژاپن». در: ص ۳۰.
- کارل گوستاو یونگ. انسان و سمبولهایش. ترجمه ابوطالب صارمی.
- Lip Evelyn. *What Is Feng Shui?*.
- G. Liu Laurence. *Chinese Architecture*.
- Maggie Keswick. *The Chinese Garden*.
- David Scott. *Simply ZEN*.

شماره درس	۱۹
نام درس	تاریخ تطبیقی معماری ایران و جهان (۳)
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲ ساعت
پیشنیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با آثار مهم معماری و شهرسازی در مغربزمین و نسبت میان آنها با فرهنگ پدیدآورنده آنها و توانایی فهم معنای آثار با شناسایی این پیوندها، به منظور فراهم کردن زمینه برای مطالعات تطبیقی معماری فرهنگها و تمدنهای مختلف با معماری ایران.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:

- رابطه هنر و معماری با مبانی فکری- فلسفی، باورها و فرهنگ جوامع مغربزمین از طریق بررسی آثار معماری و شهر؛
- مقایسه رابطه یادشده با رابطه میان معماری و فرهنگ ایرانی و بررسی تطبیقی آثار معماری آنها؛
- تعامل جزئی و کلی احتمالی میان معماری در سرزمینهای مغربزمین و ایران در طی تاریخ.

روش

درس به صورت نظری- سمیناری، با استفاده از تصاویر گویا از آثار معماری و شهر، عرضه می‌شود. در عین حال، از دانشجویان خواسته می‌شود آموخته‌های خود را در یک تمرین عملی درباره پیوند میان معماری و فرهنگ در یکی از سرزمینهای مغربزمین، و حتی‌المقدور مقایسه آن با معماری ایران، عملاً بیازمایند. بحث درباره یافته‌های پژوهشی دانشجویان در کلاس، از راه‌های مؤثر پیشبرد این درس است. در بخش نظری، حتی‌المقدور از استادان گوناگون متبحر در هر یک از حوزه‌های فرهنگی مغربزمین به عنوان سخنران مدعو استفاده می‌گردد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجویان در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب درس

- مطالعه تطبیقی در تاریخ معماری؛ مبانی و روش‌های آن؛
- دیدگاه‌ها و روش‌های تفسیر معنایی معماری، جایگاه آنها در مطالعات تاریخ معماری و هنر، و کاربرد آنها در شناسایی معماری مغرب‌زمین؛
- معماری جهان یونانی- رومی؛
- معماری جهان مسیحی (صدر مسیحیت و قرون وسطا)؛
- معماری رنسانس، معماری دوران رفرماسیون و معماری ضد رفرماسیون؛
- معماری معاصر غرب (از عصر روشنگری تا مدرنیسم)؛
- مدرنیسم در معماری؛
- معماری پس از مدرن؛
- بررسی تعاملات احتمالی معماری مغرب‌زمین و معماری ایران در طی تاریخ بر مبنای تعاملات فرهنگی.

منابع

- کریستوفر الکساندر. معماری و راز جاودانگی (راه بی‌زمان ساختن). ترجمه مهرداد قیومی بیدهندی.
- کریستیان نوربرگ- شولتس. معنا در معماری غرب. ترجمه مهرداد قیومی بیدهندی.

- Titus Burckhardt. *Chartres and the Birth of the Cathedral*.
- Charles Jenks. *What is Post Modernism?*.

شماره درس	۲۰
نام درس	باغ ایرانی- اسلامی و تاریخ آن
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲ ساعت
پیشنیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با ویژگی‌ها و معنای باغ ایرانی و جهان اسلام، تاریخ و سیر تحول آنها.

موضوع

- برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
- ویژگی‌های باغ و باغ‌سازی در ایران به کمک معرفی نمونه‌های شاخص و بیان چگونگی گسترش باغ‌سازی ایرانی در جهان اسلام و معرفی و بررسی نمونه‌های آن
 - تأمل در جنبه‌های معنایی باغ ایرانی و باغ اسلامی
 - مرور نمونه‌های شاخص باغ ایرانی- اسلامی متعلق به دوره‌های گوناگون تاریخی و پهنه‌های گوناگون جغرافیایی به منظور فهم مشترکات و تفاوت‌ها و طبقه‌بندی آنها و نهایتاً ایجاد امکان مطالعات تطبیقی در این حوزه
 - تغییرات و سیر تحول باغ و باغ‌سازی در ایران و جهان اسلام.

روش

موضوع درس در دو حوزه مصداق و معنا توأمأ در کلاس پی‌گیری می‌شود:

درس نظری و متکی بر مجموعه‌ای از سخنرانی‌های استاد مسئول به همراه سمینارهای استادان مدعو و دانشجویان و بحث‌های کلاسی است، که حول محور شناخت صورت و معنای باغ ایرانی و باغ اسلامی شکل می‌گیرد. در طول نیم‌سال دستکم یک مسافرت گروهی برای بازدید از برخی از مصادیق باغ ایرانی برگزار می‌شود. دانشجویان باید از این بازدید گزارشی جامع تهیه کنند. دانشجویان ضمن مشارکت در مباحث کلاس، ملزم به تحقیق در یک موضوع مرتبط با درس با اتکا بر منابع مکتوب یا نمونه‌های موجود و عرضه نتایج آن در کلاس‌اند. سخنرانی‌ها بر محور آشنایی با نمونه‌های باغ ایرانی، از طریق معرفی و رجوع به نمونه‌های شاخص و متعدد برمبنای سیر تاریخی و نیز حوزه‌های جغرافیایی مرتبط با درس است؛ و معرفی و بررسی انواع باغ‌های جهان اسلام (بر حسب حوزه جغرافیایی و روند تاریخی) به کمک سخنرانی و سمینارها، زمینه مباحث تطبیقی درس را فراهم می‌کند.

بحث‌های کلاس، که مشارکت دانشجویان در آنها الزامی است، شامل پرسش‌ها و گفتگوهایی است به منظور بسترسازی برای مطالعه تطبیقی برای بررسی خصوصیات، مشترکات و تفاوت‌های انواع این باغ‌ها در ابعاد صوری و محتوایی. برای مباحث این حوزه لازم است که علاوه بر معرفی مصادیق، انواع منابع متنوع تاریخی، آیینی، دینی، داستانی و اسطوره‌ای و ...، و طرز رجوع به آنها برای کشف و فهم

کلیت باغ ایرانی و باغ اسلامی به دانشجویان گوشزد شود تا زمینه‌های متنوع تحقیق در این حوزه از معماری ایران پیش روی دانشجویان قرار گیرد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب درس

مصادیق باغ ایرانی و اسلامی را می‌توان در چارچوب موضوعات زیر بررسی کرد:

- کلیت طرح باغ و گونه‌های آن

- ارتباط متقابل باغ و مجتمع‌های زیستی (شهرها و ...)

- آب و علت و طرز پیدایش و شکل‌گیری هندسه باغ

- تحلیل و تفسیر هندسه، فضا سازی و طراحی باغ ایرانی با توجه به عناصر اصلی بستر طبیعی، آب، گیاه، معماری و سایر عناصر و عوامل

و ذیل سرفصل‌های کلی زیر در کلاس عرضه کرد:

۱. پیشینه باغ در تاریخ ایران:

جایگاه باغ در تعامل انسان ایرانی با محیط

الف. باغ و باغ‌سازی در ایران باستان:

- نمونه‌های تاریخی

- نمونه‌های داستانی، اسطوره‌ای و ...

۲. باغ در تاریخ ایران و جهان اسلام:

مروری بر نظریه تداوم باغ ایرانی در باغ اسلامی

الف. نمونه‌های نخستین (ایران، بین‌النهرین، شامات)

ب. دوره‌های مهم باغ‌سازی ایرانی در مشرق اسلامی:

- باغ‌های تیموری (ایران و هند)

- باغ‌های صفوی

- باغ‌های زندی

- باغ‌های قاجاری

ج. دوره‌های مهم باغ‌سازی در مغرب اسلامی:

- بررسی تأثیر و میزان نفوذ باغ ایرانی بر حوزه مغرب اسلامی:

باغ‌های آندلس (اسپانیا، شمال آفریقا، سیسیل

و ...)

باغ‌های مصر

باغ‌های عثمانی

منابع

- دونالد نیوتن ویلبر. باغ‌های ایرانی و کوشک‌های آن. ترجمه مهین‌دخت صبا.

- مهدی خوانساری و دیگران باغ ایرانی: بازتابی از بهشت. ترجمه مهندسین مشاور آران.

- وحید حیدر نتاج. باغ ایرانی.

- نورالدین آل علی. اسلام در غرب: تاریخ اسلام در اروپای غربی.

- ظهیرالدین محمد بابرشاه. *بابرنامه*، ترجمه عبدالرحیم خان خانان. چاپ سنگی. کتابخانه مجلس شورای اسلامی، ش ۱۹/۳۶۲.
- عبدی‌بیگ شیرازی. *خمسه*. ترتیب متن و مقدمه ابوالفضل هاشم اوغلی رحیم اوف.
- فردوسی، *شاهنامه*.
- نظامی، *خمسه*.
- ابونصر هروی. *ارشاد الزراعة*. تصحیح محمد مشیری.
- فصلنامه گلستان هنر، کلیه مقالات شماره‌های ۱۱ و ۱۲. کلیه مقالات. بهار و تابستان ۲۰۰۸.
- Attilio Peruccioli (ed.). *Il Giardino Islamico: Architettura, natura, paesaggio*.
- Mahvash Alemi. "Chaharbagh", in: *Environmental Design*, Journal of the Islamic Environmental design Research Center, no.1, 1985-6.
- Lionel Bier. *Sarvistan: A Study in Early Iranian Architecture*.
- John Brooks. *Gardens of Paradise: the Story and Design of the Great Islamic Gardens*.
- Jonas Lehrman. *Earthly Paradise: Garden and Courtyard in Islam*.

شماره درس	۲۱
نام درس	آشنایی با هنرهای ایرانی
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲ ساعت
پیشنیاز	-

هدف

آشنایی با هنرهای مختلف ایرانی به منظور نشان دادن پیوند معماری و هنرهای گوناگون ایرانی با یکدیگر به منزله مظاهر فرهنگ ایرانی و تقویت بنیه معرفتی دانشجو درباره فرهنگ خود.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
 - آشنایی دانشجویان با طراحی سنتی، خوشنویسی، نگارگری؛
 آشنایی با هنرهای صنایع؛ آشنایی با هنرهای وابسته به معماری؛ آشنایی با موسیقی ایرانی (موسیقی مقامی، موسیقی دستگاهی)؛

- تبیین دیدگاه‌ها و موضوعات این هنرها، ابزارها و مواد هر یک، و تنوعات آنها.

روش

درس به صورت نظری-سمیناری عرضه می‌شود. مباحث کلاس باید با استفاده از تصاویر و فیلم‌های گویا صورت گیرد. بهتر است دانشجویان به صورت گروهی یا انفرادی، برخی از نمونه‌های هنرهای ایرانی را در محل کارگاه‌های آنها از نزدیک مشاهده و بررسی کنند. دانشجویان ضمن مشارکت در مباحث کلاس، با انتخاب یکی از موضوعات مرتبط، به پژوهش در آن زمینه می‌پردازند و نتایج پژوهش را در کلاس عرضه می‌کنند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب درس

- اصول کلی و سازوکارهای مشترک طراحی سنتی (هندسه و ریاضیات، تناسبات، وزن و ایقاع، ...)
- مبانی و اصول خوشنویسی، نگارگری، تذهیب، بافته‌ها، سایر هنرهای صنایع؛ نمونه‌های آموزنده هر یک از آنها؛
- اقسام هنرهای وابسته به معماری؛ مبانی و اصول آنها؛ نمونه‌های آموزنده هر یک از آنها؛
- مبانی موسیقی ایرانی؛ اقسام و حوزه‌های گوناگون آن؛ موسیقی دستگاهی ردیف؛ موسیقی مقامی؛ سازهای ایرانی؛
- نسبت هنرهای ایرانی با فرهنگ ایرانی و خرده‌فرهنگ‌های آن؛
- تناسبات هنرهای ایرانی با یکدیگر، به‌ویژه با معماری.

منابع

- حسین یآوری. آشنایی با هنرهای سنتی ایران.

- حسین یاوری. آشنایی با چوب و هنرهای مرتبط با آن.
- حسین یاوری. شیشه‌گری دستی در ایران.
- حسین یاوری. لباسهای سنتی ایران.
- حسین یاوری. ویژگی‌هایی برای قالی ایران.
- حسین یاوری. نساجی سنتی ایران.
- هانری کربن. آیین جوانمردی.
- ملاحسین واعظ کاشفی سبزواری. فتوتنامه سلطانی.
- دوره فصلنامه گلستان هنر.
- مارتین لینگز. هنر خط و تذهیب قرآنی. ترجمه مهرداد قیومی بیدهدی.
- گلرو نجیب‌اوغلو. هندسه و تزیین در معماری اسلامی. ترجمه مهرداد قیومی بیدهدی.
- مهدی مکی‌نژاد. تاریخ هنر ایران در دوره اسلامی: تزیینات معماری.

شماره درس	۲۲
نام درس	مروری بر نظریه‌های محافظت و مرمت
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲ ساعت
پیش‌نیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با شیوه‌های بومی محافظت و مرمت بناها، مجموعه‌ها و محوطه‌های تاریخی ایران در طول تاریخ و در اوضاع و احوال گوناگون؛ آشنایی با نظریه‌های مرمت؛ و نسبت میان مرمت و تاریخ‌نویسی معماری.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
 - شیوه‌های محافظت و مرمت بناها و مجموعه‌ها و محوطه‌های تاریخی ایران در دوره‌های مختلف با استفاده از انواع روش‌های شناخت و آسیب‌شناسی بنا؛
 - تلاش برای تبیین مبانی نظری مرمت بر مبنای فرهنگ اسلامی-ایرانی.

روش

درس به صورت نظری-سمیناری و نیز مباحثه جمعی در کلاس عرضه می‌شود. در این درس، در خصوص شیوه‌های محافظت و مرمت بناها و مجموعه‌ها در ایران در طی تاریخ پژوهش می‌شود. دانشجویان کار پژوهش را به صورت گروهی یا انفرادی، بنا بر نظر استاد و براساس برنامه‌های پژوهشی میان‌مدت و درازمدت، انجام خواهند داد. بهتر است موضوع پژوهش از میان آثاری انتخاب شود که یکی از دستگاه‌های متولی قصد مرمت و احیای آن را دارد. پژوهش به صورت کتابخانه‌ای و میدانی به منظور یافتن مبانی و روش‌های مرمت در فرهنگ ایرانی انجام خواهد گرفت. علاوه بر این، در طی مباحث نظری، نظریه‌های مهم مرمت در جهان مطرح و پیوند آنها با فرهنگ زیربط بررسی خواهد شد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب درس

- تعریف محافظت و مرمت، مبانی و اهداف آن؛
- شیوه‌ها و مبانی و نظریه‌های محافظت و مرمت در دوران جدید و نسبت آن با فرهنگ مغرب‌زمین؛
- شناسایی رفتار جامع‌ه معاصر ایرانی با موضوع مرمت به منزله بخشی از تاریخ معماری و شهرسازی ایران؛ و مقایسه آن با دیگر جوامع اسلامی؛
- روش‌های جستجو و استنباط اصول و مبانی محافظت و مرمت در منابع فرهنگ ایرانی، اعم از آثار تاریخی و متون و اسناد و تصاویر؛

- نسبت میان روش‌های محافظت و مرمت با ادوار تاریخ معماری ایران؛
- خدمات متقابل محافظت و تاریخ‌نویسی معماری.

منابع

- مهدی حجت. میراث فرهنگی در ایران: سیاست‌ها برای یک کشور اسلامی.
- یوکا یوکیلهتو. تاریخ حفاظت معماری. ترجمه محمدحسن طالبیان و خشایار بهاری.
- برنارد ملشیورفیلدن و یوکا یوکیلتو. رهنمودهای مدیریت برای محوطه‌های میراث فرهنگی جهان، ترجمه سوسن چراغچی.
- سیدمحسن حبیبی و ملیحه مقصودی. مرمت شهری.
- یونس صمدی رندی. مجموعه قوانین، مقررات، آیین نامه‌ها، بخشنامه‌ها و معاهدات میراث فرهنگی کشور.
- برنارد ام. فیلدن. بین دو زمین‌لرزه، کتاب راهنمای میراث فرهنگی در مناطق زلزله‌خیز، ترجمه باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی.
- David Lowenthal. *The Past is a Foreign Country*.
- Cesare Brandi. *Theory of Restoration*.
- Jokilehto, Jukka. *A History of Architectural Conservation*.
- Nicholas Price et al (Eds.). *Historical and Philosophical Issues in the Conservation of Cultural Heritage*.
- ICOMOS. *International Charters for Conservation and Restoration*.
- John H. Stubbs. *Time Honored: A Global View of Architectural Conservation*.
- Bernard Feilden. *Conservation of Historic Buildings*.
- John Ashurst. *Conservation of Ruins*.
- Dennis Rodwell. *Conservation and Sustainability in Historic Cities*.
- Anna Leask & Alan Fyall. *Managing World Heritage Sites*.

شماره درس	۲۳
نام درس	مروری بر نظریه‌های معماری
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲ ساعت
پیش‌نیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با مفهوم نظریه معماری و رابطه نظریه معماری با آموزه‌های اجتماعی و حوزه‌های دیگر علوم و فلسفه و ادبیات؛ رابطه نظریه معماری با عمل معماری؛ آشنایی دانشجویان با برخی از متون مهم نظری.

موضوع

- برای رسیدن به هدف یادشده، به آموزش موارد زیر توجه می‌شود:
- آشنایی با متونی که نقش کلیدی در تعیین اندیشه معماری در غرب، از دوران باستان تا کنون، داشته است؛
 - شیوه بیان و تجلی نظریه‌های معماری در فرهنگ‌های مختلف؛
 - چگونگی رمزگشایی و قرائت نظریه‌های معماری از روی بناها؛
 - جستجوی مفاهیم نظری در تاریخ معماری ایران.

روش

درس به صورت نظری-سمیناری عرضه می‌شود. دانشجویان در طی جلسات کلاس، با سرفصل‌های درس آشنا می‌شوند و برخی متون منتخب را بررسی و تجزیه و تحلیل می‌کنند. شایسته است در برخی از مباحث درس، از استادان مدعو کمک گرفته شود. هر دانشجو در طول نیم‌سال یکی از نظریه‌های معماری را برمی‌گزیند و پژوهشی در زمینه آن انجام می‌دهد و نتیجه را در کلاس عرضه می‌کند.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجو در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- آموزه‌های کلاسیسیسم غربی در معماری؛
- آموزه‌های کلاسیک عصر خردگرایی روشنگری و اثر آن در معماری؛
- نظریه‌های مطرح در چارچوب فلسفه تحلیلی و موجبیت تاریخی و تأثیر آن در معماری؛
- معماری و انگاره‌های جامعه‌مدار؛
- معماری و انگاره‌های عصر ماشین؛
- واکنش به آموزه‌های مدرنیسم در معماری؛
- مفاهیم نظری در معماری اسلامی و ایرانی.

منابع

- Hanno-Walter Kruft, *A History of Architectural Theory from Vitruvius to the Present*.
- Krista Sykes, *The Architecture Reader: Essential Writings from Vitruvius to the Present*.
- Harry Francis Mallgrave, *Architectural Theory: (Vol. I) An Anthology from Vitruvius to 1870*.
- Harry Francis Mallgrave, *Architectural Theory: (Vol. II) An Anthology from 1871 to 2005*.
- Ulrich Conrads, *Programs and Manifestoes on 20th-Century Architecture*.
- K. Michael Hay, *Architecture Theory since 1968*.

- Kate Nesbitt, *Theorizing a New Agenda for Architecture: An Anthology of Architectural Theory 1965 – 1995*.
- Krista Sykes, *Constructing a New Agenda: Architectural Theory 1993-2009*.
- Charles Jencks & Karl Kopf, *Theories and Manifestoes of Contemporary Architecture*.
- Neil Leach, *Rethinking Architecture: A Reader in Cultural Theory*.
- Adrian Forty, *Words and Buildings: A Vocabulary of Modern Architecture*.

شماره درس	۲۴
نام درس	معماری خانه در ایران
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲
پیش‌نیاز	-

هدف

آشنایی دانشجویان با معماری مسکونی تاریخی در ایران به منزله بخشی مهم از آثار معماری و تجربیات معماران این سرزمین. به‌رغم وسعت، تعدد و تنوع بسیار خانه‌های تاریخی در ایران، تا کنون کمتر به آن پرداخته شده است. این آشنایی مباحث تاریخ معماری ایران را از انحصار به بناهای عمومی و آثار شاخص خارج می‌کند و به حوزه فضاهای زندگی خصوصی در دوره‌های مختلف می‌کشاند. ورود به این حوزه، که بسیار وسیع و متنوع و پر جاذبه است، ادراک دانشجویان را از ویژگی‌های معماری و کیفیات فضا سازی در دوران گذشته توسعه می‌دهد و تکمیل می‌کند.

موضوع

موضوع این درس بررسی معماری خانه‌ها در شهرهای مختلف ایران و زبان خاص و تفاوت‌ها و تشابه‌های آن در شهرهای گوناگون است. با آنکه می‌دانیم نمونه‌های بازمانده از این معماری، که متأسفانه رو به انهدام دارند، در شهرهای مختلف اغلب به قرون متأخر متعلق‌اند و نمونه‌های قدیمی‌تر بسیار اندک و کمتر شناخته‌شده‌اند، موضوع تاریخچه معماری خانه‌ها در ایران و مسیر تحول و دگرگونی آنها در طول تاریخ در شهرهای مختلف با توجه به آثار باقی‌مانده و اطلاعات موجود در متون تاریخی از دیگر موضوعات مورد نظر در این درس خواهد بود. برای رسیدن به هدف یادشده، به آموختن و پروراندن موارد زیر توجه می‌شود:

- بررسی معماری خانه‌ها در شهرهای مختلف ایران و زبان خاص و تفاوت‌ها و تشابه‌های آن در شهرهای گوناگون؛
- ویژگی‌های محلات مسکونی و تعاریف آنها؛
- معرفی عناصر تشکیل‌دهنده محلات و طرز ترکیب و انتظام آنها؛
- تنوع و تحرک خلاقانه در معماری خانه‌ها، اصول حاکم بر انتظام فضائی آنها و مشخصات دقیق تک فضاها و شیوه ترکیب آنها با هم؛
- کیفیات فضاهای باز و بسته؛
- تزیینات فضاهای زندگی در این خانه‌ها و طرز استفاده از فضاهای مختلف؛
- تلاش در شناسایی خانه‌های کهن و کمترشناخته متعلق به دوره‌های پیش از قاجاریه و پهلوی؛
- تاریخچه معماری خانه‌ها در ایران و مسیر تحول و دگرگونی آنها در طول تاریخ در شهرهای مختلف با توجه به آثار باقیمانده و اطلاعات موجود در متون تاریخی.

روش

از آنجا که این درس منابع مکتوب کافی ندارد، لازم است درس علاوه بر مباحث نظری و سمیناری، باید با تمرین‌های عملی همراه باشد. این تمرین‌ها شامل مواجهه مستقیم با بناها و شناخت معماری آنها و مقایسه آنها با یکدیگر و تهیه گزارش و مقاله پژوهشی زیر نظر مدرس خواهد بود.

روش ارزیابی

ارزیابی بر اساس امتحان کتبی و ارزیابی تمرین درسی (مقاله پژوهشی) صورت می‌گیرد.

سرفصل مطالب

- اندام کلی شهرهای تاریخی و جایگاه محلات مسکونی در آنها؛
- طرز شکل‌گیری محلات و عناصر تشکیل‌دهنده آنها؛
- معماری کلی خانه‌های تاریخی در شهرهای گوناگون، تفاوت‌ها و تشابه‌های آنها؛
- بررسی و معرفی تفاوت‌های اوضاع و احوال تاریخی، فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی، اقلیمی، قومی و ... مناطق و شهرهای گوناگون و تأثیر این عوامل بر معماری خانه‌ها.
- بررسی و معرفی خصوصیات فضا سازی، انتظام کلی فضاها، عرصه‌بندی کلی فضاها، کمیت و کیفیت فضاها، باز و بسته، جزء فضاها و ترکیبات کلی و جزئی آنها، و تزیینات فضاها؛
- بررسی و معرفی نوع زندگی در خانه‌ها با توجه به کالبد خانه، متون تاریخی، خاطرات و اقوال کسانی که در این خانه زندگی می‌کنند یا کرده‌اند؛
- تأمل در کیفیت فضاها، خانه و معانی و مفاهیم درونی آن.

منابع

متأسفانه معماری خانه‌ها در ایران پیشینه مطالعاتی زیادی ندارد و این درس خود باید منابع مورد نیاز خود را به تدریج تهیه کند. کتاب‌های زیر برخی اطلاعات را راجع به خانه‌های شهرهای مختلف در اختیار محقق قرار می‌دهد:

- حسین فرح‌یار. صد خانه، صد پلان: ویژگی‌های معماری خانه‌های قدیمی در بافت‌های تاریخی.
- محمدرضا قزلباش و فرهاد ابوالضیاء. الفبای کالبد خانه سنتی یزد.
- محمدعلی کی‌نژاد و محمدرضا شیرازی. خانه‌های قدیمی تبریز.
- کاظم ملازاده. مجموعه دائرة المعارف بناهای تاریخی.
- کامبیز نوائی و کامبیز حاجی‌قاسمی. خشت و خیال: شرح معماری اسلامی ایران.
- کامبیز حاجی‌قاسمی. گنجنامه: فرهنگ آثار معماری اسلامی ایران.

شماره درس	۲۵
نام درس	معماری دوره قاجاریان
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲
پیش‌نیاز	-

هدف

- آشنایی دانشجویان با معماری و شهرسازی دوره قاجاریان. شناخت معماری این دوره و پژوهش در آن به‌ویژه از این جهت مهم است که - این دوره از مهم‌ترین نقاط عطف در سیر تحول تاریخ معماری و شهرسازی ایران است؛
- به‌رغم تعدد و تنوع آثاری که از این دوره به‌جا مانده است، به‌ویژه محققان ایرانی در خصوص آن مطالعه کافی نکرده‌اند؛
- شناخت آثار این دوره و ویژگی‌های معماری آن مقدمه شناخت معماری دوره‌های مقدم بر آن است.

موضوع

- برای رسیدن به هدف یادشده، به آموختن و پروراندن موارد زیر توجه می‌شود:
- شناخت کلیت و سیر تحول معماری ایران در دوره قاجاریان؛
- تأمل در کیفیات فضاها و مبانی طراحی؛
- شناخت انواع بناهای این دوره و ویژگی‌های آنها و تمایز آنها با دوره‌های پیش و پس؛
- آشنایی با تحولات فکری و فرهنگی ناشی از رویارویی با مدرنیته و تأثیر آن در فرهنگ سنتی و زمینه‌های اجتماعی و اقتصادی و سیاسی این دوره، به منظور فهم ریشه‌ها و مبانی معماری آن؛

روش

از آنجا که این درس منابع مکتوب کافی ندارد، لازم است درس علاوه بر مباحث نظری و سمیناری، باید با تمرین‌های عملی همراه باشد. این تمرین‌ها شامل مواجهه مستقیم با بناها و شناخت معماری آنها و مقایسه آنها با یکدیگر و تهیه گزارش و مقاله پژوهشی زیر نظر مدرس خواهد بود.

روش ارزیابی

ارزیابی بر اساس امتحان کتبی و ارزیابی تمرین درسی (مقاله پژوهشی) صورت می‌گیرد.

سرفصل مطالب

- معرفی کلی تاریخ دوره قاجاریان و تقسیم‌بندی درونی آن، تحولات بنیادی فکری و فرهنگی در این دوره و ویژگی‌های سیاسی، اجتماعی، اقتصادی آن؛
- معرفی کلی ویژگی‌های معماری دوره قاجاریان و شاخه‌های مختلف آن، اثرپذیری آن از معماری مغرب‌زمین، بررسی تفاوت‌ها و تشابه‌های معماری این دوره با دوره‌های قبل و بعد از آن؛

- معرفی انواع بناهای بازمانده از دوره قاجاریان؛ مانند مساجد، مدارس، مقابر، خانه‌ها، باغ‌ها، کاخ‌ها، کاروانسراها، بناهای بازار و بازارها، و بناهای خدماتی؛
- معرفی ویژگی‌ها و نوآوری‌های معماری دوره قاجاریان در طراحی بناها، ترکیب فضاها، تکفضاها، اندازه‌ها و تناسب‌ها و نیز ویژگی‌های فنی و سازه‌ای بناها؛
- معرفی تزیینات و هنرهای وابسته به معماری و تأثیر آن‌ها در فضاها معماری این دوره و ابداعات و نوآوری‌ها در تزیینات؛
- بررسی و معرفی ویژگی‌های شهرسازی و فضاها شهری و معرفی شهرها و مجموعه‌های مهم این دوره؛
- معرفی بناهای شاخص و ارزنده و هنرمندان گوناگون برجسته این دوره؛
- بررسی ویژگی‌های کلی کیفی فضاسازی و معماری این دوره و تأمل در معانی و مفاهیم پس و پشت آن.

منابع

متأسفانه معماری دوره قاجاریان تاکنون چندان مطالعه نشده است و پیشینه پژوهشی بسیار اندکی دارد. برگزاری این درس می‌تواند آغازی بر مطالعه جدی معماری مهم این دوره باشد. به این ترتیب با برگزاری درس بصورت عملی - نظری، مدرسین این درس باید کارهای عملی دانشجویان را به جهتی برانند که به تدریج منابع قابل استفاده‌ای برای آن فراهم آید. کارهای عملی و نظری دانشجویان علاوه بر کتاب‌های تاریخی و اجتماعی و اقتصادی و تحول فرهنگی بسیار بر اهمیت این دوره باید متکی بر اطلاعات آثار معماری این دوره باشد. کتابهای زیر می‌توانند در این مسیر یاری رسانند:

- باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی. مجموعه مقالات اولین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
- باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی. مجموعه مقالات دومین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
- باقر آیت‌الله‌زاده شیرازی. مجموعه مقالات سومین کنگره تاریخ معماری و شهرسازی ایران.
- کامبیز حاجی قاسمی (و.). گنجنامه: فرهنگ آثار معماری ایران.
- یحیی ذکاء. تاریخچه ساختمان‌های ارگ سلطنتی، راهنمای کاخ گلستان.

شماره درس	۲۶
نام درس	معنا در معماری اسلامی
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری
نوع درس	اختیاری
ساعات	۴۸
پیش‌نیاز	روش تحقیق در تاریخ معماری

هدف

آشنا کردن دانشجویان با موضوع معنا و جستجوی معنا در معماری؛ نسبت معماری با اسلام؛ آراء گوناگون درباره نسبت معماری اسلامی با اسلام؛ طرز جستجوی معنا در معماری اسلامی

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموختن و پروراندن موارد زیر توجه می‌شود:

- ظاهر و باطن در معماری؛
- مسئله معنا در معماری و آراء گوناگون در این باره؛
- نظریه‌های معنا در مغرب‌زمین؛
- نظریه‌های معنا در فرهنگ اسلامی؛
- معنا در تفسیر و فقه و کلام و عرفان و فلسفه اسلامی؛
- رابطه میان معنا و حکمت در فرهنگ اسلامی؛
- نسبت معماری و دین به منزله «ایمان دینی»؛
- نسبت معماری و دین به منزله «فرهنگ دینی»؛
- مراتب دین و مراتب معماری و نسبت آنها با هم (رابطه ظاهر و باطن معماری با ظاهر و باطن اسلام)؛
- معماری و دین در جامعه دینی پیش از تجدد؛
- معماری و دین در جامعه دینی دوران تجدد؛
- آراء و اقوال گوناگون درباره هنر و معماری اسلامی و نسبت آنها با دین اسلام؛
- پرسش‌ها و موضوع‌های بنیادین تحقیق در ماهیت معماری اسلامی و معنا در معماری اسلامی.

روش

این درس به نحوی عرضه می‌شود که توجه دانشجو به جنبه‌های حکمی معماری اسلامی در تاریخ معماری ایران جلب شود. بدین منظور، در عین عرضه اطلاعات بنیادی، روحیه پرسشگری در او تقویت می‌شود. دانشجو در عین آموختن دیدگاه‌های گوناگون درباره نسبت میان معماری اسلامی و دین اسلام و فرهنگ اسلامی، خواهد آموخت که چگونه این پیوندها را در آثار معماری اسلامی و دیگر منابع تاریخ معماری و فرهنگ اسلامی جستجو کند.

منابع درس

- Bakhtiar, Laleh. *Sufi: Expressions of the Mystic Quest*.
- Blair, Sheila S. and Jonathan M. Bloom. *Rivers of Paradise: Water in Islamic Art and Culture*.
- Broadbent, Geoffrey. *Signs, Symbols and Architecture*.
- Burckhardt, Titus. *Art of Islam, Language and Meaning*.
- Corbin, Henry. *Spiritual Body and Celestial Earth*.
- Corbin, Henry. *The Man of Light in Iranian Sufism*.
- Critchlow, Keith. *Islamic Patterns: An Analytical and Cosmological Approach*.
- Grabar, Oleg. *The Formation of Islamic Art*.
- Hillenbrand, Robert. *Islamic Architecture: Form, Function, and Meaning*.
- Lings, Martin. *The Quranic Art of Calligraphy and Illumination*.
- Michell, George. *Architecture of the Islamic World: Its History and Social Meaning*.
- Preziosi, Donald. *Architecture, Language and Meaning: The Origins of the Built World and Its Semiotic Organization*.
- Psarra, Sophia. *Architecture and Narrative: The Formation of Space and Cultural Meaning*.
- Roxburgh, David J. *Writing the Word of God: Calligraphy and the Qur'an*.
- Toshihiko Izutsu. *Creation and the Timeless Order of Things: Essays in Islamic Mystical Philosophy*.
- Toshihiko Izutsu. *Sufism and Taoism: A Comparative Study of Key Philosophical Concepts*.

شماره درس	۲۷
نام درس	تاریخ شفاهی معماری ایران
تعداد واحد	۲
نوع واحد	نظری- عملی
نوع درس	اختیاری
ساعات	۳۲ ساعت
پیشنیاز	-

هدف

آشنا کردن دانشجویان با موضوع تاریخ شفاهی معماری ایران و جلب توجه آنان به این حوزه ناشناخته و مغفول؛ ترغیب ایشان به فعالیت در این زمینه.

موضوع

برای رسیدن به هدف یادشده، به آموختن و پروردن موارد زیر توجه می‌شود:

- جلب توجه دانشجویان به تاریخ غیررسمی معماری ایران که به ثبت و ضبط درنیامده و در سینه‌ها نهفته است و با مرگ صاحبان آنها از میان می‌رود؛
- تأمل در جنبه‌های شفاهی معماری ایران؛
- آشنایی با مبانی و روش‌های تاریخ شفاهی؛
- تاریخ شفاهی به منزله منبع؛
- تاریخ شفاهی به منزله نوعی از تاریخ‌نویسی؛
- آشنایی با حوزه‌های مرتبط با تاریخ شفاهی معماری در فرهنگ ایران.

روش

نظر به اینکه این حوزه بی‌سابقه است و ناگزیر بیشتر منابع را باید خود پدید آورد، این درس به صورت نظری همراه با تمرین عملی عرضه می‌شود. هر یک دانشجویان در تمرین عملی خود، به یکی از موضوع‌های این حوزه می‌پردازند. نتایج تحقیق دانشجویان در کلاس به بحث گذاشته می‌شود. با توجه به نبود منابع کافی، این درس به تدریج منابع درسی خود را نیز پدید خواهد آورد.

روش ارزیابی

ارزیابی مشارکت و فعالیت دانشجویان در کلاس؛ آزمون کتبی؛ ارزیابی تمرین‌های عملی (مقاله پژوهشی).

سرفصل مطالب

- تاریخ شفاهی چیست؟ معنا و فایده و ضرورت تاریخ شفاهی و تاریخ شفاهی معماری؛ پیشینه تاریخ شفاهی معماری در جهان؛ پیشینه تاریخ شفاهی معماری در ایران؛
- حوزه‌ها و موضوع‌های تاریخ شفاهی معماری ایران؛ منابع تاریخ شفاهی معماری ایران؛
- شیوه‌ها و فنون تاریخ شفاهی: مصاحبه، جنبه‌های انسانی مصاحبه، جنبه‌های فنی مصاحبه؛ تحریر مصاحبه؛ بایگانی مصاحبه؛
- نمونه‌هایی از تاریخ شفاهی معماری ایران؛
- کارگاه تدوین تاریخ شفاهی.

منابع

- مایکل استنفورد. در آمدی بر فلسفه تاریخ. ترجمه احمد گل محمدی.
- گئورگ ایگرس. تاریخ‌نگاری در سده بیستم: از عینیت علمی تا چالش پسامدرن. ترجمه عبدالحسین آذرنگ.
- ابوالفضل حسن‌آبادی. تاریخ شفاهی در ایران.
- ملیکا دهقان امیری. «حفاظت و نگهداری اسناد رقیمی»، در غلامرضا عزیزی (و). مدیریت اسناد الکترونیکی: مجموعه مقاله‌های نخستین همایش ملی آرشیو، .
- علی اصغر سمسار یزدی. تدوین تجربیات خبرگان قنات.
- سیدمحمدصادق فیض. «ضرورت توجه به علم رجال در تاریخ شفاهی». دومین همایش تاریخ شفاهی (با محوریت تاریخ شفاهی دفاع مقدس).
- لومیس، ترور. «تاریخ شفاهی». ترجمه کامران عاروان. در: نام‌های تاریخ پژوهان. ش ۶.
- محمدرضا معماران. «خشت و آینه: گفتگو با استاد محمدرضا معماران بنام تبریزی». در: گلستان هنر، ویژه‌نامه، به یاد سیدباقر آیت‌الله زاده شیرازی (۱۳۸۷)، ص ۲۶-۳۲.
- سی.بی.ین مکالا. بنیادهای علم تاریخ: چیستی و اعتبار شناخت تاریخی. ترجمه احمد گل محمدی.
- علیرضا ملائی توانی. در آمدی بر روش پژوهش در تاریخ.
- ابوالحسن نجفی. مبانی زبان‌شناسی و کاربرد آن در زبان فارسی.
- شفیقه نیک‌نفس. «درباره تاریخ شفاهی». در گنجینه اسناد، ش ۵۵ (پاییز ۱۳۸۵). ص ۴-۷.
- مارنی هیوز و ارینگتن. پنجاه متفکر کلیدی در زمینه تاریخ. ترجمه محمدرضا بدیعی.
- Arnold, Dana. *Art History: A Very Short Introduction*.
- Baum, Willa. "The Other Uses of Oral History". in *The Oral History Review*. vol. 34, no. 1 (spring 2007). pp. 13- 24.
- Beck, S. Lewis and others. *Encyclopedia of Social Science Research Methods*. Benmayor, Rina. "Contested Memories of Place: Representations of Salinas' Chinatown". in *The Oral History Review*. vol. 37. no. 2. (2010). pp. 225-234.
- Bornat, Joanna. "A Second Take: Revisiting Interviews with a Different Purpose". in *Oral History*, vol. 31, no. 1 (spring, 2003), pp. 47-53.
- Brooks, Pamela. *How to Research Local History: Find Out All about Your House, Village Or Town*.
- Evans, George Ewart. "Approaches to Interviewing". in *Oral History*, vol. 1, no. 4, The Interview in Social History: Part 1 (1972), pp. 56-71.
- Fontana, Andrea and Anastasia H. Prokos. *The Interview: From Formal to Postmodern*.
- Friedman, Alice T. *Women and the making of the modern house: a social and architectural history*.
- Frisch, Michael. *A Shared Authority: Essays on the Craft and Meaning of Oral and Public History*.
- Frisch, Michael. "Oral History and Hard Times", in Robert Perks (eds.), *The Oral History Reader*. London: Routledge, 2003. pp. 29-37.
- Gardner, Joel. "Oral History and Video in Theory and Practice". in *The Oral History Review*, vol. 12 (1984). pp. 105-111.

- Gaster, Sanford. "Public Places of Childhood, 1915-30". in *The Oral History Review*, vol. 22. no. 2 (winter 1995), pp. 1-32.
- Gluck, Sherna. "What's So Special about Women? Women's Oral History". in *Frontiers: A Journal of Women Studies*, vol. 2, no. 2 (Summer, 1977), pp. 3-17.
- Grele, Ronald j. "Movement without aim: Methodological and Theoretical Problems in Oral History". in Robert Perks (eds.), *The Oral History Reader*. London: Routledge, 2003. pp. 37-52.
- Grele, Ronald j. "Why Call it Oral History? Some Ruminations From the Field". in *Pennsylvania History*, vol. 60 (October 1993), pp. 506-9.
- Haley, Alex. "Black History, Oral History and Geneology". in Robert Perks (eds.), *The Oral History Reader*. London: Routledge, 2003. P. 9-28.
- Kammen, Carol. *On Doing Local History*.
- Lance, David. "Oral History Archives: Perceptions and Practices", in *Oral History* vol. 8, no. 2 (Autumn, 1980), pp. 59-63.
- Loeb, Adina. "Excavation And Reconstruction, An Oral Archaeology of the DeLemos Home". in Miller Lane, Barbara (ed.). *Housing And Dwelling: Perspectives on Modern Domestic Architecture*. Taylor & Francis e-Library, 2006. pp. 94-102.
- Lummis, Trevor. "Structure and validity in oral evidence". in Robert Perks (eds.). *The Oral History Reader*. London: Routledge, 2003. pp. 273-283.
- Moore, Waddy M. "Critical Perspectives". in *The Oral History Review*, vol. 6 (1978), pp. 1-3.
- Morrissey, Charles T. "Why Call It "Oral history" Searching for Early Usage of a Generic Term". in *The Oral History Review*, vol. 8 (1980), pp. 20-48.
- Morrissey, Charles T. "On Oral History Interviewing". in Robert Perks (eds.), *The Oral History Reader*. London: Routledge, 2003. pp. 107- 113.
- O'Brien, Sharon. "A Short Reflection on Teaching Memoir and Oral History". in *The Oral History Review*, vol. 25, no. 1/2 (Summer - Autumn, 1998), pp. 113-117.
- Page, Shannon. "The Invisible Participant: The Role of the Transcriber in Interpreting Meaning in Oral History Research". in Philippe Denis and James Worthington (eds). *The Power of Oral History: Memory, Healing and Development*. vol. 2. Pietermaritzburg: The International Oral History Association in collaboration with Sinomlando Project, University of Natal, 2002.
- Patrick, Mary. "Indian Urbanization in Dallas: A Second Trail of Tears?". in *The Oral History Review*, vol. 1 (1973), pp. 48-65.
- Perks, Robert and Alistair Thomson (eds.). *The Oral History Reader*.
- Perecman, Ellen and Sara R. Curran, *A Handbook For Social Science Field Research*.
- Peter, John. *The Oral History of Modern Architecture: Interviews with the Greatest Architects of the Twentieth Century*.
- Portelli, Alessandro. *The Death of Luigi Trastulli and Other Stories: Form and Meaning in Oral History*.
- Portelli, Alessandro. "What makes oral history different". in Robert Perks (eds.). *The Oral History Reader*. London: Routledge, 2003. pp. 63-74.
- Ritchie, Donald A. *Doing Oral History: A Practical Guide*.
- Ritchie, Donald A. and others. "Interviews as Historical Evidence: A Discussion of New Standards of Documentation and Access", in *The History Teacher*, vol. 24, no. 2 (1991), pp. 223-238.
- Schrager, Samuel. "What is social in oral history?". in Robert Perks (eds.). *The Oral History Reader*. London: Routledge, 2003. pp. 284-299.
- Slim, Hugo and others. "Ways of Listening". in Robert Perks (eds.). *The Oral History Reader*. London: Routledge, 2003. pp. 114-125.
- Storm Clark, Christopher. "Some Technical Means for Higher Quality: Recording in Oral History", in *Oral History*. vol. 6. no. 1 (Spring, 1978). pp. 114-119.
- Thompson, Paul. *The Voice of The Past: Oral History*.
- Thomson, Alistair. "Four Paradigm Transformations in Oral History". in *The Oral History Review*. vol. 34. no. 1, (Winter - Spring, 2007). pp. 49-70

- Valentine, Maggie. "Review: The Oral History of Modern Architecture: Interviews with the Greatest Architects of the Twentieth Century", in *The Oral History Review*, vol. 23, no. 2 (winter, 1996). pp. 135-137.
- Vansina, Jan. *Oral Tradition As History*.
- Whitaker, W. Richard. "Why Not Try Videotaping Oral History?". in *The Oral History Review*, vol. 9 (1981), pp. 115-124.